

DĂENI

Alte denumiri: **Daiani**; **Daiachioi** (Korsak – 1849)

Sat-centru de comună (fără alte localități componente), este situat pe dreapta brațului Dunărea Veche, la 107 km SV de municipiul Tulcea, între văile Pungii și Berteasca. Este dominat de câteva dealuri joase (Movila Păpală, Movila Dăeni, Dealu Moșu) și golașe, cu altitudini de 100-120 m, spre V relieful coborând către lunca joasă a Dunării.

Accesul este facilitat de un drum care unește localitățile de pe latura vestică a județului, între Măcin și Hârșova, sau de unul desprins din DN22A, care trece prin Făgărașul Nou, străbătând circa 13 km.

Vatra satului este de tip adunat și are o textură neregulată, cu excepția cartierului Veterani, înființat mai târziu. Pe lângă cartierul pomenit anterior, situat spre Ostrov, satul mai are două sectoare, numite Siliște (spre Gârliciu) și Herdești.

Săpăturile arheologice au scos la lumină urme de locuire din prima epocă a fierului (Hallstadt). Tezaurul descoperit aici, din sec. III-II î.Hr., atestă un comerț activ care se realiza cu grecii. Un alt tezaur bizantin (sec. XIII d.Hr.) dovedește continuitatea locuirii pe aceste meleaguri. Este cunoscut, de altfel, faptul că partea vestică a Dobrogei a fost un permanent cap de pod pentru românii de pe stânga fluviului, aici predominând elementul românesc, pe toată durata ocupației otomane și în ciuda tuturor vicisitudinilor.

Aloiso Radibrat îl pomenește în 1603 sub forma Daiani, fiind prima atestare documentară. Se pare că locuitorii săi au migrat aici datorită deselor inundații produse pe stânga Dunării. Încă din 1600 se simte un puternic aflux de români din Ardeal, dar și din Muntenia, în special după moartea lui Mihai Viteazul, aceștia din urmă fiind fugari de pe moșiile boierești, unde nu mai puteau îndura povara vieții grele și a dărilor numeroase. Din această cauză, domnitorul Radu Șerban a adunat armată și a pornit într-o incursiune de pedepsire și readucere înapoi, cu forța, a fugarilor.

Conflictul s-a desfășurat în dreptul localității Dăeni, considerat un orașel la acea vreme și chiar mai târziu, după cum afirmă cronicarul italian care a luat parte la eveniment: ***Dăeni e aproape un oraș unde s-au îngrămădit multe mii de români cu familiile lor, fugind de apăsarea voievozilor Moldovei și Valahiei...Țăranii se strânseseră la un loc, că părea o armată numeroasă și văzându-ne din vârful dealului că devale, la mal, eram puțini, năvăliră cu furie asupra noastră că abia puturăm să ne urcăm în butci.***

Înlesnirile oferite de ocârmuirea turcească atrăgeau multă lume săracă din stânga Dunării: ***Bunicul îmi spunea că arau cât puteau și unde vreau și dădeau dijmă din zece una; lemne aduceau de unde vreau și prindeau pește și nu erau opriți de nimeni. Dijma o adunau la o magazie și de acolo o duceau unde cerea stăpânirea turcilor, ori la Constanța ori la Tulcea*** (conform învățătorului I. Vârgolici).

În 1849 agentul polon Korsak număra în Dăeni 40 de case de români. În 1928 erau 145 de familii de ardeleni din Făgăraș, Brașov (Șimon) și Trei Scaune. Satul avea școală încă din 1866, cu învățător plătit de obște. Este cunoscută preocuparea mocanilor sosiți în Dobrogea ca de îndată ce-și găseau un loc unde să se stabilească, ridicau școală și plăteau dascăli, pentru a oferi copiilor lor posibilitatea de a-și însuși cunoașterea de carte.

Pe la jumătatea sec. XVIII, un anume Cosma avea o școală de dascăli, din care mulți au ajuns preoți în satele dobrogene. În 1870, statul turc a înființat o școală, cu învățător plătit cu 3 lire pe lună, primul slujbaş la noua școală fiind învățătorul Nicolae Mierlan. O nouă clădire de școală s-a ridicat în 1879, în 1920 aceasta având în dotare și o mică bibliotecă, cu ceva mai mult de 100 de volume. Ceva mai târziu, în 1888 s-a înălțat biserica actuală.

În centrul satului (foto din colecția școlii)

Bătrânul Pastole Popescu povestea că bunicul său, venit în 1812 din Basarabia din cauză că rușii le cereau preoților să învețe rusește, ajuns în Dăeni, s-a sfătuit cu sătenii și au construit o biserică din scânduri, deoarece satul nu avea la acea dată biserică și după o molimă de ciumă, s-a dus la Galați, unde a învățat un timp, după care s-a preotit și a revenit în Dăeni.

Dicționarul lui Lahovari vorbește de o populație de 1654 persoane, din care 6 erau străini, restul fiind români. Cu toate acestea, 17 locuitori se declaraseră mahomedani ! La acea vreme, satul dispunea de 221 pluguri, 271 căruțe, 10 grape, o moară cu abur, 14 mori de vânt și 5 mașini de secerat. Se semnalau, de asemenea, 5 comercianți, care întrețineau un comerț activ, prin Hârșova, 5 industriași, 324 agricultori și meseriași, numeroși pescari, crescători de animale (12400 capete) și 2 liber profesioniști.

În sat exista o biserică, având hramul Sf. Parascheva, cu un preot, un cântăreț și un paraclisier, lăcașul fiind înzestrat cu 10 ha de teren. Școala mixtă era încadrată cu un învățător și o învățătoare, având la acea dată 97 elevi.

Populația localității a evoluat numeric astfel: 1828 locuitori în 1900, 2591 în 1912, 2791 în 1930, 3157 în 1948, 3880 în 1956, 3660 în 1966, 3498 în, 1977, 2806 în 1992 și 2537 în 2002, aceștia din urmă fiind în proporție de 99% români.

Locuitorii satului sunt ocupați în agricultură, unde cultura cerealelor și a viței-de-vie deține ponderea cea mai însemnată, în localitate existând un centru de prelucrare a viței-de-vie și câteva asociații agricole. În apropierea satului s-a inaugurat o fermă agricolă care se ocupă cu cultura mare și creșterea animalelor.

Satul are o grădiniță și o școală cu clasele I-VIII și SAM, fiecare beneficiind de unul, respectiv două localuri, școala fiind dotată și cu o bibliotecă cu 6700 volume. Mai există un cămin cultural, cu o bibliotecă asemănătoare ca număr de volume, care adăpostește ansamblul folcloric permanent, care valorifică tradițiile populare din zonă, botezat ***Hora Pleșoaei***,

după numele unei femei din sat care a inventat un stil de dans care-i poartă numele.

Dispensarul uman și punctul farmaceutic asigură asistența sanitară, dotarea comercială însemnând circa 30 de unități, din care fac parte restaurantul, magazinul mixt, brutăria, barurile și chioșcurile alimentare.

Satul are un oficiu poștal și o moară care valorifică o parte din producția locală de cereale. Biserica ortodoxă este slujită de un preot paroh.

Dăeni este o localitate mare, importantă, din SV județului. Chiar dacă și-a pierdut statutul de oraș pe care unii i-l atribuiau cândva, el rămâne un punct nodal de dezvoltare, agricultura fiind în continuare baza pe care se poate clădi prosperitatea atât de dorită de cetățeni.

Satul a dat o serie de personalități locale, dintre care se detașează etnograful și culegătorul de folclor Gh. Mihalcea, poeta Veronica Stănei și operatorul de film Vasile Oglindă.

Se pare că numele satului provine de la al celui din care au venit o parte din locuitorii de la începuturi (Daia), situat pe stânga Dunării.

DOROBANȚU

Alte denumiri: **Aiorman**, până în 1908

Reședință a comunei cu același nume, este situată în vestul județului Tulcea, într-o depresiune marginală a Podișului Babadagului, străbătută de valea Aiormanului. Satul este dominat de dealurile Vărăria (225 m) și Dorobanțu (322 m).

Este accesibil fie dinspre Topolog, fie dinspre Cerna.

Are o vatră de tip adunat, cu formă poligonală și textura neregulată, excepție făcând doar partea de NV, cea mai nouă și sistematizată.

Satul a fost fondat între 1860-1877, probabil de către români, deoarece a avut o evoluție rapidă în primii ani (444 locuitori în 1896 și 564 în 1900), care nu poate fi explicată decât de aflusul unor locuitori de etnie română, turcii fiind pe punctul de a părăsi Dobrogea, după mai bine de patru secole de ocupație. În 1929 se citau 64 de familii de mocani, între care unele venite tocmai din Banat. Dicționarul Lahovari face precizarea că locuitorii erau (în 1898-1900) „îngrijitori de vite”, confirmând această teorie.

În ultimul secol, populația a cunoscut următoarea evoluție: 863 locuitori în 1912, 1022 în 1930, 1127 în 1948, 1553 în 1956, 1391 în 1966, 1159 în 1977, 960 în 1992 și 937 în 2002, toți români.

Principalele instituții ale satului au fost realizate în 1879 (școala) și 1881 (biserica).

Ca și în alte cazuri, ocupația de bază este agricultura, care constă în cultura cerealelor și a plantelor tehnice și creșterea animalelor, ocupație tradițională în întreaga zonă, ovinele fiind preponderente. Patru societăți agricole grupează cea mai mare parte a terenurilor cu care țăranii au fost împroprietăriți după 1989.

În sat funcționează o școală cu clasele I-VIII, și o grădiniță, în trei localuri, din care unul recent modernizat. Biblioteca școlii numără circa 7000 volume.

Dotările satului constau într-un cămin cultural, care dispune la rândul său de o bibliotecă cu 9600 volume, un dispensar uman, un magazin mixt,

chioșcuri alimentare și baruri, o brutărie, oficiu poștal și o biserică ortodoxă, slujită de un preot paroh.

Prin dezvoltarea și modernizarea agriculturii, eventual prin comasarea satelor mai mici, Dorobanțu va rămâne să polarizeze activitatea economică a comunei, fără perspective de dezvoltare spectaculoasă.

Cuptor pentru ars vasele din ceramică
(foto Gh. Băisan)

Remarcăm o valoroasă inițiativă a căminului cultural din localitate, slujit de oameni inimoși, care încearcă să reînnoade o ocupație veche ce se mai practică sporadic în zonă, respectiv olăritul. Cu sprijinul și sub patronajul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, s-a organizat o tabără de creație pentru elevii talentați ai satului, unde pe lângă olărit, sub îndrumarea unor meșteri locali sau a unor personalități marcante ale artei tulcene, tinerii au deprins și tainele cusăturilor și țesăturilor tradiționale sau picturii naive. În fața căminului cultural s-a construit un cuptor de ceramică, produsele obținute din activitatea tinerilor constituind piesele unei expoziții ce se va amenaja în incinta căminului.

Peste drum de căminul cultural, în curtea unui bătrân, mai supraviețuiește una din puținele fierării tradiționale dobrogene, care ar putea fi transformată într-un punct muzeistic, nu peste mult timp.

Principala personalitate cu care satul se mândrește este Marian Augustin Ioan, doctor în arhitectură, poet, prozator și eseist.

În timpul stăpânirii otomane, întreaga regiune era acoperită cu păduri, în care e posibil să fi trăit și urși. Credem că numele satului provine de la cel al apei, care înseamnă **pădurea ursului** (ai = urs; orman = pădure) în limba turcă.

DUNAVĂȚU DE JOS

Localitate componentă a comunei Murighiol, este situată la 9 km SE de centrul de comună, în partea terminală a dealului Dunavăț, acolo unde acesta ia contact cu zona deltaică.

Singurul mod de a se ajunge în sat este dinspre Murighiol, urmând un drum nemodernizat din centrul de comună, pavat cu piatră spartă. Canalele Dunavăț și Lipovenilor înlesnesc accesul spre lacul Razim și brațul Sf. Gheorghe.

Vatra satului are forma ușor alungită, de semilună, fiind de tip adunat, cu textură regulată.

Se presupune că a fost fondat în jurul anului 1700 de pescarii ruși și români, cei din urmă plecând și revenind în mai multe rânduri. În 1850 apare ca fiind complet distrus, pe lista întocmită de I. Ionescu de la Brad.

În informațiile austriacului Franz Mihalovici (1873) aflăm că „***Dacă se lasă în stânga cel mai mare dintre aceste brațe Hiderlias Bogaz (Sf. Gheorghe – n.n.) atunci se continuă plutirea circa 3 ore pe câteva coturi foarte scurte, până când se întâlnește un sat de cazaci, Dunavecz, aflat pe malul drept, mal înalt și râpos, sat care datorită lungimii și distanțelor mari dintre grupurile de case, pare a constitui 4 sate*** (de fapt, erau doar două, dar formate din mai multe nuclee – n.n.) ***denumite cu numele general Dunavecz.***” Se confirmă ipoteza întemeierii satelor Dunavăț de către cazacii zaporojeni, fără a exclude rolul celorlalte populații în popularea sau repopularea acestor localități, în condițiile tulburi ale vremurilor respective.

Următoarea informație, cea a lui Gr. Dănescu (1896) arată că întreaga populație a satului (280 persoane) era formată din ruși. Etnicii ruși au întemeiat prima școală (1891) precum și două biserici (1881 și 1890).

Fronton de casă cu motive tradiționale (foto V. Leonov)

Dacă dăm crezare informațiilor furnizate de învățătorul V. Nicolau (preluat de D. Șandru), ***Satul a fost înființat de zaporojeni cam între 1780-1800... Fânațele bune ce existau pe vremuri au făcut să vină oierii din Transilvania și Moldova. În majoritate, românii din acest sat sunt rusificați datorită mediului în care trăiesc. Există români cu nume adevărat rusești.*** Această informație explică situația statistică a lui Dănescu, din 1896.

Populația a evoluat astfel: 480 locuitori în 1900, 622 în 1912, 767 în 1930, 1075 în 1948, 1083 în 1956, 942 în 1966, 855 în 1977, 703 în 1992 și 710 în 2002. Astăzi, structura etnică ne indică faptul că românii au o pondere de 53%, ucrainenii 46,8% iar restul de 0,2% este reprezentat de rușii-lipoveni.

Ocupațiile de bază sunt pescuitul și agricultura, în ultima vreme dezvoltându-se și agroturismul, care tinde să capete chiar forme asociative, organizate, în ciuda drumurilor care pot descuraja deplasarea spre aceste locuri, favorizat fiind de cadrul natural deosebit de interesant. Există câteva pensiuni moderne, care oferă turiștilor condiții excelente de cazare și masă și posibilitatea practicării pescuitului și vânătorii. În sat funcționează o asociație agricolă și câteva piscicole.

Localul școlii adăpostește grupa de grădiniță și elevii claselor I-VIII. Între puținele dotări ale localității menționăm dispensarul uman, nelipsitul cămin cultural, nefuncțional, ca mai peste tot, chioșcuri alimentare, baruri, oficiu poștal și biserica ortodoxă, deservită de un preot paroh.

Numele Dunavăț este de origine slavă, probabil ucraineană, putând proveni de la formele **dunavița** sau **dunaveți**, care se traduc prin **cei de lângă Dunăre**. Probabil că primii locuitori proveneau de pe undeva, de lângă Dunăre, altfel nu ar avea nici o justificare, sau ar fi o poreclă. S-a atribuit în pereche cu cel al localității aflate la 2-3 km distanță, situată și altitudinal ceva mai sus.

DUNAVĂȚU DE SUS

Sat al comunei Murighiol, este amplasat la doar 5 km SE de reședința de comună, într-o zonă în care dealurile joase dar stâncoase ale Dunavățului se opresc pentru a face loc deltei.

Același drum ca și în cazul satului mai mare face legătura cu centrul de comună, avantajul față de cealaltă localitate fiind distanța mai scurtă care trebuie străbătută pe drumul de care am pomenit.

Are o vatră de tip adunat, cu tendința de răsfirare spre periferie, iar textura neregulată.

A fost înființat în sec. XVIII de ruși și români proveniți din Uzlina, populația evoluând crescător până după al doilea război mondial, după care a scăzut: 332 locuitori în 1900 (față de 403 în 1896), 486 în 1912, 541 în 1930, 800 în 1948, 707 în 1956, 567 în 1966, 415 în 1977, 225 în 1992 și 229 în 2002, majoritatea fiind români, doar 15 fiind ruși-lipoveni și ucraineni.

Informațiile furnizate de învățătorul Vasile Luca, invocat de D. Șandru, sprijină cele afirmate mai sus: ***Satul nostru, spun bătrânii români, era locuit la începutul formării lui numai de pescari și mocani români, cu excepția câtorva familii rusești. Cu timpul rușii, care au venit din Basarabia și din Rusia, au pus mâna pe cea mai mare avuție, pescuitul, iar românii s-au retras și astăzi satul este locuit în majoritate de ruși; puținii români rămași tind tot mai mult spre rusificare, chiar dintre cei mai tineri au uitat limba românească.***

Pregătirea peștelui (foto A. Pătrășcoiu)

Scăderea accentuată a numărului de locuitori și mai cu seamă ritmul în care se produce trebuie să îngrijoreze, deoarece satul riscă să dispară cât de curând. Pescuitul și agricultura, cel puțin așa cum se practică în prezent, nu au cum să redreseze economia locală. Acest lucru se vede ușor, atât din gradul de

dotare al localității, cât și din aspectul gospodăriilor, al satului în general. Cu atât mai surprinzătoare a fost apariția unor pensiuni în localitate, care au schimbat puțin mentalitatea locuitorilor, care au văzut că se poate face și altceva decât activitățile tradiționale, tot mai puțin profitabile.

Școala din sat asigură școlarizarea celor câțiva copii de grădiniță și a elevilor claselor I-IV. Deși nu există un dispensar medical, un cadru cu pregătire medie asigură asistența sanitară. Biserica ortodoxă, urmașa celei din 1894, este slujită de preotul din Dunavățul de Jos. Un chioșc alimentar este toată zestrea comercială a satului.

ENISALA

Alte denumiri: **Fenikah, Enikale; Ienisele** (Korsak – 1849)

Localitate componentă a comunei Sarichioi, este situată la circa 8 km SV de centrul de comună, la sudul unei foste amenajări piscicole care desparte lacurile Babadag și Razim. Satul este amplasat într-o regiune marginală a Podișului Babadag, cu dealuri care se termină abrupt spre lacul Babadag și care ating 110 m în Dealul Eracleea.

Vatra satului are o situație interesantă, suprapunându-se atât pe zona joasă, de luncă, dar și pe versanții relativ înclinați, textura fiind neregulată iar structura adunată. A fost reședință de comună, având în subordine și satul Visterna.

În Enisala se ajunge fie dinspre Babadag (7-8 km), fie dinspre Sarichioi sau Jurilovca.

Dealul Tașburun și cetatea Enisala
(sursa: Internet)

Cetatea în curs de restaurare (sursa: Internet)

Urmele arheologice atestă existența unei așezări traco-getice din prima epocă a fierului. În 1330 apare menționată sub forma Fenikah (probabil derivat de la turcescul Enikale), în scrierile geografului și călătorului arab Ibn Batutah. În apropierea satului a existat o cetate bizantină de prin sec. XII, numită Eracleea (Heracleea), întărită de Mircea cel Bătrân și ulterior de turci, datorită poziției sale strategice, din care supraveghea navigația pe lacul Razim (ale cărui ape scăldau atunci poalele dealului pe care este amplasată cetatea) și pe Marea Neagră. Cu siguranță, localitatea s-a dezvoltat strâns legat de cetate, aceasta servind drept loc de refugiu în caz de primejdie.

Despre locuitorii satului, învățătorul I. Chircea (citât de D. Șandru) arăta: ***Locuitorii, numai români, sunt parte proveniți din Transilvania, comuna Șercaia, alții din Moldova (după unirea Principatelor), alții din Basarabia și parte locuitori băștinași din Dobrogea.***

Populația a suferit oscilații numerice și în ceea ce privește structura etnică și se pare că pe la 1740 deja se semnală un aflux puternic de români, din alte provincii ale țării, care au rezistat în timp, fiind consemnați mai târziu de învățătorul amintit. Prima școală s-a înălțat în 1883 iar biserica ortodoxă în 1897. În jurul anului 1900 se semnală existența școlii cu 77 elevi și un învățător și a bisericii cu hramul Sf. Treime, deservită de un preot și un cântăreț, cu un lot de teren de 10 ha. La acea vreme, mai toți cei 450 de locuitori erau români.

În ultimul secol s-a înregistrat următoarea evoluție: 850 locuitori în 1900, 880 în 1912, 924 în 1930, 1039 în 1948, 1263 în 1956, 1431 în 1966, 1453 în 1977, 1258 în 1992 și 1079 în 2002. Astăzi, imensa majoritate a populației este română.

Ocupația principală a locuitorilor este agricultura, care constă în cultivarea cerealelor, a plantelor tehnice și a viței-de-vie. Pescuitul a devenit o îndeletnicire secundară, mai ales de când fosta fermă piscicolă a fost abandonată. Cândva, aceasta era specializată în creșterea anghilelor, care se exportau în Italia și Germania, obținându-se venituri frumoase. Costurile ridicate de întreținere și managementul păgubos au determinat degradarea dotărilor existente și diminuarea randamentului muncii.

Satul ar putea deveni unul turistic, având în apropiere locuri de pescuit, cetatea Enisala, parțial restaurată și un muzeu etnografic extrem de interesant, respectiv gospodăria țărănească conservată *in situ*, cu un fond de obiecte foarte bogat și bine etalat. Trebuie doar ceva fonduri pentru infrastructură (modernizarea drumurilor) amplasarea unor indicatoare de

avertizare a prezenței obiectivelor, puțină reclamă, dar mai ales inițiativă și sprijin logistic din partea forurilor competente.

Una din atracțiile turistice din zonă (sursa: Internet)

Imagine din expoziție (sursa: Internet)

Refacerea fermei piscicole ar putea fi o altă variantă de dezvoltare și totodată o sursă importantă de venituri.

În Enisala funcționează o grădiniță și o școală cu clasele I-VIII, fiecare în local propriu, ultima având în dotare o bibliotecă cu 2400 de volume. Căminul cultural din sat poate fi folosit și ca cinematograful. Există un dispensar medical și o biserică ortodoxă, aceasta fiind slujită de un preot paroh. Rețeaua comercială este formată din mai multe chioșcuri alimentare și baruri.

O suprafață de 57 ha a fost declarată rezervație naturală, pentru a ocroti exemplarele de plante și animale periclitate.

Numele actual al satului este de origine turcă și semnifică **cetate nouă**. C. C. Giurăscu identifică forma Fenikah, care apare în sursele arabe cu Enikale, din care ar fi derivat numele actual.

FĂGĂRAȘU NOU

Sat component al comunei Topolog, este situat la 8-9 km SV de reședința de comună, într-o depresiune drenată de pârâul Roștiilor, străjuită de dealurile Făgărașului (190 m) și Movila Spartă (225 m).

Accesul este asigurat de un drum semimodernizat ce se desprinde din DN22A, la 5 km SV de Topolog, spre dreapta. Două alte drumuri leagă satul de comuna Dăeni și satul Măgurele, ultimul fiind pe cale de a fi amenajat cu piatră spartă.

Aspectul satului (foto V. Leonov)

Vatra sa are formă neregulată, de tip adunat, cu textura destul de ordonată.

În apropiere de actualul amplasament al localității au existat două sate turcești (Araklar și Cimciler), dispărute după 1878. În jurul anului 1880, fostul căpitan din armata austriacă Moise Popa Radu, de obârșie făgărășeană, cu sprijinul prefectului județului Remus Oprean, transilvănean și el, a pus bazele așezării, împreună cu un număr de 17 familii ardeleni, botezându-l după zona lui de obârșie. În 1896 se înregistrau deja 791 locuitori.

În timp, alte familii de români au sosit pe aceste locuri, atrase de pășunile întinse, contribuind la evoluția numerică a populației: 826 locuitori în 1900, 1036 în 1912, 958 în 1930, 912 în 1948, 1003 în 1956, 1072 în 1966, 831 în 1977, 787 în 1992 și 742 în 2002. Astăzi, aproape toți locuitorii sunt români.

Populația se ocupă cu agricultura, cultivând cereale, plante tehnice și viță-de-vie sau crescând animale, în special ovine, conform tradiției moștenite din străbuni, chiar dacă între timp suprafața de pășune a scăzut mult, lăsând loc celei cultivate. Ca în mai toată Dobrogea, randamentul agriculturii este modest, din cauza condițiilor climatice, vara resimțindu-se nevoia irigațiilor de altădată.

Satul dispune de școală cu clasele I-VIII și o grădiniță, un cămin cultural, dispensar medical, un magazin mixt și câteva chioșcuri alimentare, precum și de o biserică ortodoxă, cu preot paroh.

Șansa de supraviețuire a localității este modernizarea și eficientizarea agriculturii.

FÂNTÂNA MARE

Alte denumiri: **Başpunar**, până în 1964

Sat component al comunei Ciucurova, este situat pe râul Slava, între dealurile Ciolpan (364 m), Ciucurova (397 m) și Carierei (281 m). Vatra sa se extinde de-a lungul văii, pe un teren accidentat, motiv pentru care prezintă o textură haotică, în condițiile în care structura este de tip adunat. A aparținut administrativ și fostei comune Slava Rusă.

Gospodărie tradițională (foto V. Leonov)

Cerchezii au întemeiat localitatea Teke, în jurul anului 1870, undeva în apropierea actualului amplasament al satului. După 1878 cerchezii au migrat, locul lor fiind luat de rușii veniți din Crimeea, care au reîntemeiat satul pe actuala vatră, alături de ei fiind și câteva familii de români. Acest lucru este confirmat și de învățătorul C. Bunesu, cel care declara lui D. Șandru: ***Satul a fost întemeiat de cerchezi, cam prin 1870. După 1877 au fugit în Turcia.***

În satul rămas gol au venit ruși și câțiva români din satul vecin Teche. Rușii sunt veniți de prin Crimeia - ca să scape de armată.

Românii veniseră ca ciobani și trăind cu rușii s'au rusificat și ca nume și ca limbă, mai ales că s'au căsătorit cu rusoaice. Faptul că rușii aceștia – așa ziși Haholi – sunt ortodocși a înlesnit încuscrirea cu românii, fiindcă nu-i deosebea credința ca pe lipoveni.

Restul de români sunt coloniști veniți în urmă.

Prin 1898 avea o populație de 445 persoane, în totalitate ruși, veniți pe aceste locuri cu puțin înainte de 1890. La doar trei ani se ridica o școală mixtă, biserica cu hramul Sf. Chiril și Metodie fiind construită prin 1886, ea având în acea vreme un preot român și un cântăreț rus. Cele 52 de pluguri denotau activități agricole preponderente.

Populația localității a cunoscut următoarea evoluție: 569 locuitori în 1900, 903 în 1912, 972 în 1930, 1192 în 1948, 1242 în 1956, 1033 în 1966, 828 în 1977, 668 în 1992 și 636 în 2002, pe fondul etnic românesc semnalându-se circa 50 de ucraineni și 3 germani.

Locuitorii satului sunt ocupați cu agricultura, o agricultură de tip mixt, care îmbină cele două ramuri, la fel de importante, cele mai multe terenuri fiind grupate într-o asociație.

Cele două localuri destinate învățământului adăpostesc grădinița și școala cu clasele I-IV. În dotarea localității intră un dispensar medical, un magazin mixt și un restaurant, precum și un oficiu poștal. Biserica ortodoxă este deservită de un preot paroh.

Satul are șanse reduse de dezvoltare, populația sa scăzând de la un an la altul, pe măsura îmbătrânirii și plecării tinerilor spre zone mai favorabile.

În 1996, printr-o hotărâre a Consiliului Județean Tulcea s-a propus spre ocrotire rezervația ***Fântâna Mare*** (0,3 ha), reprezentând o pădurice de liliac sălbatic situată pe versantul SV al dealului Carierei.

Vechiul nume al satului (baș = mare; pânar = fântână) este turcesc și a fost tradus întocmai în 1964, când a fost atribuită forma românească. După Lahovari, cuvintele turcești ar semnifica ***capul fântânii***, afirmând că acest

nume era preluat și de sectorul superior al pâraului Slava. Personal, nu credem în această variantă, care pare puțin forțată și nejustificată.

FÂNTÂNA OILOR

Alte denumiri: **Conspor**, până în 1861; **Koium Pânar**, între 1861-1964

Localitate de dimensiuni mici, componentă a comunei Dorobanțu, este situată la circa 7 km SV de centrul de comună, pe valea Coium Punar, afluent al Roștiilor. Satul este amplasat într-o zonă deluroasă, străjuită la NE de dealul Dorobanțu (322 m) și la E de Movila lui Nae (231 m).

Gard tradițional (foto V. Leonov)

Are o vatră de tip adunat, cu o textură relativ ordonată.

Accesul în localitate este posibil dinspre Dorobanțu, urmând un drum semiamenajat care străbate dealul cu același nume, sau dinspre Ostrov și Măgurele, urmând spre amonte valea Roștiilor.

Înainte de 1878, zona era locuită de turci și de tătari, fără ca aceștia să aibă o așezare stabilă, fiind pe picior de plecare. După războiul de independență, zona a fost luată cu asalt de numeroase familii de români, mai ales mocani veniți din regiunea Brașovului, Râmnicului și Buzăului. Ei au întemeiat o localitate stabilă, pe amplasamentul folosit de tătari, care era cunoscut sub numele de Conspor, valurile noi de români asigurând o dezvoltare numerică spectaculoasă.

În majoritate mocani, cutreerând cu turmele după ierburi, aceștia s'au stabilit apoi aici de bunăvoie, iar alții au venit aduși ca băieți la oi, rămânând apoi aici definitiv. O altă parte sunt fugiți din Transilvania pentru a nu face serviciul militar (înv. Gh. Zainea).

Așa se explică cum în doar câțiva ani (1878-1896) se ajunsese la o populație de 917 locuitori, toți de origine română. În 1928 se înregistrau aici și 46 familii de oieri sosiți din zona Săcele. Cu toate acestea, fluctuațiile în timp ale populației trebuie să fi fost extrem de mari, de vreme ce dicționarul lui Lahovari menționa numai 236 locuitori, cam pentru aceeași perioadă ! Faptul că satul dispunea de o geamie, indică încă prezența etnicilor musulmani.

O vreme, satul a fost chiar centru de comună, administrând și satele Meșteru și Aiorman, actualul Dorobanțu. În această perioadă s-au ridicat clădirile primăriei (1882), bisericii (1880) și școlii (1898).

Se pare că afluxul de locuitori din primii ani de după independență a fost rapid urmat de plecarea unei părți însemnate a locuitorilor, deoarece în

1912 se înregistrau numai 448 locuitori. Fie cifrele indicate de Gr. Dănescu au fost exagerate (lucru deloc neobișnuit pentru acele vremuri, când era aproape imposibil de realizat un recensământ serios), fie condițiile climatice au determinat pe oieri să caute locuri mai favorabile.

Cert este că satul a ajuns astăzi un modest cătun, fiind propus la un moment dat spre dezafectare. Populația lui a evoluat astfel: 423 locuitori în 1930, 498 în 1948, 445 în 1956, 384 în 1966, 281 în 1977, 110 în 1992 și 77 în 2002, toți fiind români.

Nimic din ce se întâmplă azi în sat nu dă speranțe de redresare a situației. Ocupația de bază este agricultura, al cărei randament este mai mult decât modest. În sat nu există nici un fel de dotare, exceptând o clădire care era destinată căminului cultural, amintind de vremurile de glorie de altădată.

Nu cunoaștem semnificația numelui Conspor. Bănuim că este tătarăsc, fără a avea alte argumente decât rezonanța și originea primilor locuitori. Koium Pânar (modificat ușor de români în Coium Punar) este de origine turcă (koium = oaie; pânar = fântână), deci forma actuală nu este altceva decât o traducere fidelă a numelui turcesc.

FLOREȘTI

Alte denumiri: **Geaferca Turcească = Islam Geaferca**, până în 1964; în știrile lui Korsak apare sub forma **Zamfirca**

Sat component al comunei Horia (în 1900 aparținea de comuna Balabancea), este situat la 6 km N de centrul de comună, pe valea Islamului, afluent al Taiței. Este dominat spre N și E de dealurile Islamului (206 m) și Pietroiu Mare (287 m) din Podișul Niculițelului.

Un drum semiamenajat, care pleacă din centrul de comună, face legătura cu localitatea.

Vatra satului este de tip adunat, cu o textură a ulițelor regulată.

Se presupune că a fost fondat în timpul ocupației otomane (sec. XVIII-XIX) și a fost locuit de turci și români, primii fiind majoritari. Așa cum sublinia și D. Șandru, *numele satului, ca și cimitirul, arată cu prisosință că pe aici au văcut turcii.*

După migrarea turcilor, în urma războiului de independență, populația românească a rămas preponderentă, dovadă fiind construirea bisericii creștine, încă din 1859, ea fiind refăcută în 1897. După Lahovari, prima biserică fusese ridicată cu sprijinul financiar al unei femei de etnie rusă din Geaferca Rusă (Căprioara). Aceasta era încadrată cu un preot (din Babadag) și un cântăreț.

Între cei care au venit spre aceste locuri, a fost și un contingent de moldoveni, care au migrat spre Dobrogea chiar înainte de 1878, prin 1858, fiind fugari de pe moșia unui anume boier Epureanu, din județul Cahul.

Moș Gh. Corleancă povestește că viața pe moșia acestui boier era grea și de aceea o parte din oameni s'au sfătuit să fugă în Turcia unde auziseră ei că e lărgime destulă și se trăiește ușor...Dunărea au trecut-o pe la Isaccea. Dela Isaccea încoace erau păduri dese...Când au ajuns aici au găsit vreo 20 de case de turci, care au primit bine pe noii veniți. Conducătorul lor, numit Geafer, era om bun, de aceea i se mai zicea și Islea și astfel a rămas numele satului, Islam-Geaferca. (înv. Nicolae C. Beșliu, citat de Gr. Dănescu)

Numărul locuitorilor a crescut până în 1956, după care s-a diminuat rapid, fiind o situație generală, specifică mai tuturor satelor tulcene: 35 locuitori în 1900, 572 în 1912, 615 în 1930, 757 în 1948, 909 în 1956, 750 în 1966, 632 în 1977, 362 în 1992 și 330 în 2002, toți fiind români.

Scăderea spectaculoasă, de aproape 600 de persoane, produsă în ultimele patru decenii s-a datorat neglijării localității în raport cu centrul de comună, lipsei de investiții în domeniul social și mai ales cel economic, care au descurajat populația și au determinat migrația spre oraș. Cei care au rămas în sat practică agricultura, fără a exista o formă asociativă, organizată de agricultură, deci randamentul muncii este scăzut.

Între dotările localității menționăm existența unei grădinițe și a unei școli cu câțiva copii, care frecventează clasele I-IV, căminul cultural, biserica ortodoxă, cu preot paroh, un magazin mixt și două chioșcuri alimentare.

Se pare că satul împărtășește aceeași soartă ca multe altele, îmbătrânind și pierzându-și importanța de altădată.

Numele inițial, de proveniență turcească, este considerat de Gr. Dănescu ca provenind de la Geafer, nume propriu turcesc. Se pare că românii l-au modificat în Zamfirna sau Zamfirca, una din aceste forme fiind preluată de agentul polon Korsak în informațiile sale, în 1849. A funcționat în paralel cu Geaferca Rusă, iar termenul de *Islam* semnifică *turcesc*, deci Geaferca Turcească și nu provine de la presupusul „Islea”, de care pomenește învățătorul Beșliu, care este o pură fantezie. Numele actual a fost atribuit aleatoriu.

FRECĂȚEI

Alte denumiri: **Frikatek** (în lista agentului polon Korsak – 1849)

Sat-reședință de comună, este amplasat pe valea Teliței, la circa 20 km SV de municipiul Tulcea. Vatra sa, de tip adunat, are o textură neregulată, cu multe terenuri cultivate în perimetrul construit.

Relieful este alcătuit din pantele domoale ale Dealurilor Tulcei, care coboară spre lunca Teliței. În S se înalță Movila lui Martăzău (120 m) iar spre N și E colina Cartalu (158 m).

Din Cataloi (DN22A) se desprinde spre dreapta un drum secundar, care urmează spre amonte cursul Teliței, ajungând în drumul Tulcea-Galați. Este un vechi traseu folosit cândva de poștalioanele turcești care circulau între Babadag și Isaccea și probabil chiar de romani, ale căror urme au fost descoperite peste tot în zonă.

A fost întemeiat anterior anului 1850 și locuit de români și bulgari, în proporții diferite, acestora adăugându-li-se și un număr redus de turci, până în 1878. După acest an turcii au început să părăsească satul, însă nu definitiv, după cum demonstrează statistica lui Gr. Dănescu (1896): 475 bulgari, 186 turci și tătari, 56 români, 46 ruși și 7 evrei. Era o creștere destul de însemnată față de informațiile furnizate de polonezul Korsak, care număra în 1849 doar 10 case de turci și români. Tot la acel moment, satul dispunea de 88 pluguri, 12 mori de vânt și înregistra peste 5000 de animale.

Casă tradițională (foto V. Leonov)

În ciuda numărului mic de creștini, biserica a fost ridicată în 1878, iar clădirea vechii primării în 1883. Prima școală s-a ridicat în 1883. Biserica avea un preot și un cântăreț, care slujeau și la lăcașul din Poșta, iar școala era încadrată cu un învățător și avea o zestre de 10 ha de pământ.

Populația a cunoscut următoarea evoluție: 635 locuitori în 1900, 814 în 1912, 1741 în 1930, 1400 în 1948, 1470 în 1956, 1496 în 1966, 1397 în 1977, 1198 în 1992 și 1256 în 2002, astăzi toți locuitorii fiind de etnie română.

Ocupația de bază este cultura plantelor (cereale, plante tehnice), unele porțiuni fiind încă irigate. S-au constituit mai multe asociații agricole care exploatează terenurile destul de favorabile care înconjoară localitatea. Din păcate, din fostul complex de creștere a vacilor cu lapte s-a ales praful. În gospodăriile cetățenilor se cresc atât cornute mari cât și mici, uneori și cai și măgari.

Satul dispune de grădiniță și o școală cu clasele I-VIII, ultima având două localuri. Între celelalte dotări reținem căminul cultural, care dispune de o bibliotecă cu peste 8000 de volume, un dispensar uman, magazin mixt, chioșcuri alimentare, baruri și o brutărie. Mai există o moară, un oficiu poștal cu centrală telefonică digitală și o biserică ortodoxă, cu preot paroh.

Satul Frecăței are perspective de dezvoltare, dacă asociațiile agricole existente vor fi preocupate de dezvoltarea unei agriculturi moderne, eficiente, nu doar de îmbogățirea rapidă a celor ce le-au inițiat. Extinderea sistemului de irigații ar reprezenta o măsură cât se poate de benefică.

În Frecăței s-a născut unul din cei mai apreciați artiști plastici contemporani, pictorul Eugen Barău.

După unele păreri, numele satului ar putea proveni de la cel al unei localități din Balta Brăilei, de unde se presupune că ar fi venit o parte din primii locuitori.

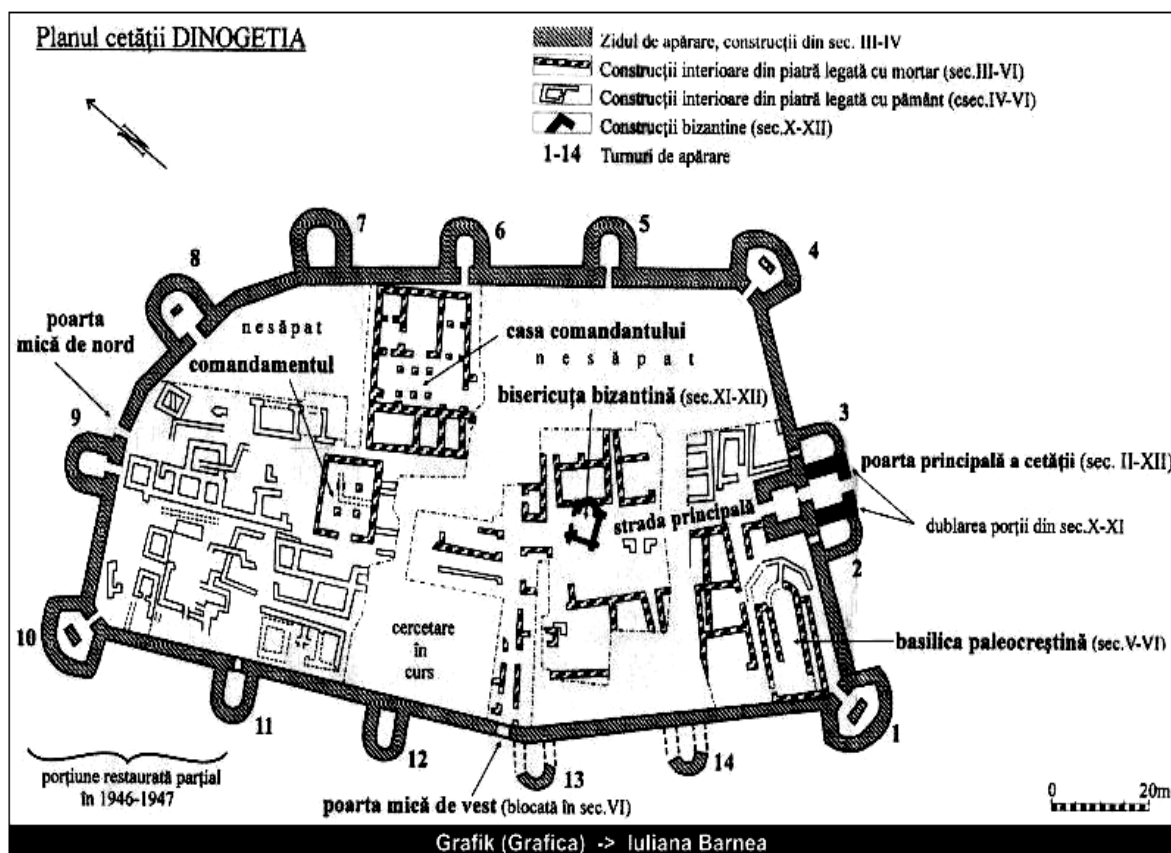
GARVĂN

Alte denumiri: **Garvan** și **Garban**

Sat component al comunei Jijila, este situat pe drumul Tulcea - I. C. Brătianu, acolo unde acesta se desparte, trimițând o cale de legătură cu orașul Măcin și mai departe, cu comuna Smârdan și municipiul Brăila. Față de centrul de comună, satul se află la circa 5 km NE, iar față de municipiul Tulcea la 76 km V, fiind mult mai aproape de Galați, în jurul căruia gravitează mai toate satele din zonă.

Vatra sa are o formă alungită, cu o dezvoltare tentaculară, de-a lungul celor trei direcții de deplasare, fiind dominată spre S de dealuri joase, cu altitudini cuprinse între 100-168 m, partea nordică coborând spre lunca Dunării.

În apropierea localității s-au descoperit urme ale culturii Gumelnița, precum și ruinele castrului militar Dînogeția (sec. II-III d.Hr.), din șirul de castru romane care apărau linia Dunării.

În documente, satul este pomenit într-un defter din 1573, sub numele Garvan, iar mai târziu (1800), pe o hartă franceză, sub forma Garban. Circulă o legendă locală, nu destul de plauzibilă, care atribuie calitatea de fondator al satului unui cioban transilvănean, pe nume Gârban, care ar fi poposit aici împreună cu alte familii de oieri prin sec. XIX. Dacă legenda ar vorbi de sec. XVI, ea ar putea fi luată în considerare, însă așa, ea este contrazisă de documentul turcesc, incontestabil. Ipoteza în sine nu trebuie respinsă, totuși, știut fiind rolul transumanței în întemeierea și popularea satelor dobrogene, mai ales cele din apropierea Dunării, unde elementul românesc a fost totdeauna predominant, dar nici nu trebuie absolutizată, știut fiind faptul că de multe ori legendele conțin foarte multă fantezie și uneori puțin adevăr.

În 1875 s-a construit o biserică iar în 1884 școala. Dicționarul lui Lahovari dădea o populație de 312 locuitori, toți români, ocupați mai ales cu pescuitul. În ultimul secol populația a cunoscut următoarea evoluție: 683 locuitori în 1900, 912 în 1912, 973 în 1930, 1287 în 1948, 1426 în 1956, 1519 în 1966, 1690 în 1977, 1429 în 1992 și 1460 în 2002, toți aceștia din urmă fiind români.

După cum se poate observa, după o evoluție ascendentă, s-a produs o recentă sincopă, între 1977-1992, dar se manifestă o tendință de stabilizare, care permite așezării să gândească la dezvoltare, deși demografic, lucrurile nu sunt foarte bune, semnalându-se un dezechilibru al grupelor de vârstă, care arată o populație îmbătrânită. Școala cu clasele I-VIII și grădinița sunt găzduite în

clădiri corespunzătoare, până nu de mult, elevii ciclului gimnazial fiind nevoiți să facă naveta în centrul de comună.

Profilul ocupațional este agricol și piscicol. Se cultivă cereale dar mai cu seamă legume și zarzavaturi (pepeni, roșii, ardei), produse care se valorifică ușor și sigur pe piața gălățeană, asigurând bunăstarea locuitorilor. În sat există o asociație agricolă profilată pe cultura cerealelor. Recent, în peisajul agricol al localității a apărut o unitate nouă, modernă, care se va ocupa cu creșterea porcinelor și procesarea cărnii obținute, totul la standarde europene. O parte din forța de muncă este ocupată în diverse sectoare de activitate din Galați.

Satul dispune de un dispensar uman și are o rețea comercială compusă din magazin mixt, chioșcuri alimentare, baruri și brutărie. Biserica ortodoxă este slujită de preotul paroh.

Turismul ar putea deveni o activitate rentabilă. În apropierea satului, pe partea stângă a drumului ce duce spre Galați, se ridică un monument care amintește de războiul din 1877-78, în acest loc desfășurându-se un important și sângeros episod. Regimentul rusesc **Riazan**, încercând să treacă Dunărea, a primit o ripostă dură din partea celor circa 3500 turci, dotați cu două tunuri, care ocupaseră poziții întărite pe dealul din vestul satului. Au căzut atunci 150 militari ruși, între care și 7 ofițeri. În amintirea lor s-a ridicat un obelisc de 3 m, cu o cruce în vârf.

În lunca Dunării, pe un promontoriu de pământ numit Popina Bisericeței, înconjurată de Gârla Lățimea și Gârla Mare, se ridică cândva așezarea geto-dacică Dinogetia, din sec. III î.Cr.

Ruinele cetății Dinogetia (sursa: Internet)

Cetatea este pomenită în sec. I î.Hr. de către Ptolemeu, în lucrarea **Geografia** iar ulterior de alte documente antice.

Împăratul Dioclețian, în încercarea de a întări granițele imperiului (284-305) împotriva populațiilor migratoare, a consolidat vechea așezare geto-dacă, pentru a putea adăposti legiunea I Iovia Scitica.

După invazia hunilor și altor triburi migratoare, în timpul împăraților bizantini, au avut loc lucrări de consolidare și au fost luate măsuri de apărare, însă în timpul lui Mauriciu Tiberiu (582-602) cetatea a fost părăsită și până la invazia cumanilor (sfârșitul sec. XII) se pare că a funcționat ca o așezare feudală timpurie, cu circa 200 bordeie și o biserică din piatră și cărămidă, cu plan aproape pătrat, cu pereții acoperiți de frescă, considerat cel mai vechi monument feudal bizantin din România.

Faptul că cele mai recente monede descoperite la Dinogeția aparțin perioadei împăratului bizantin Manuel Comnenul I (1143-1180), denotă că invazia cumanilor a însemnat sfârșitul locuirii în cetatea Dinogeția, aceasta căzând în ruină și uitare. Astăzi, după săpăturile arheologice, nu s-a întreprins nici o măsură de restaurare, nici măcar parțială, situl arheologic fiind păscut nestingherit de turmele de oi ale localnicilor.

Din păcate, costurile de restaurare sunt prea ridicate și nimeni nu-și poate permite să gândească în acest moment la o eventuală reconstituire a cetății, care ar deveni o atracție turistică de mare valoare.

GENERAL PRAPORGESCU

Alte denumiri: **Iaila**, până în 1923; **General Praporgescu**, între 1923-1957; **Izvoarele**, între 1957-1964

Sat component al comunei Cerna, este situat la 10-11 km SE de centrul de comună, la obârșia pârâului Iaila și la poalele nordice ale dealului Muchia Lungă, la intrarea în pasul Carapelit, care desparte depresiunile Cerna și Horia. Un drum nemodernizat de 1-2 km se desprinde din DN22B Tulcea-Măcin, făcând legătura cu satul.

Vatra este de tip adunat, cu o textură destul de regulată, în ciuda reliefului accidentat care face destul de anevoioase accesul și circulația în localitate, ulițele fiind complet neamenajate, iar solurile loessoide predispuse la eroziune. Dealul pomenit mai păstrează o pădure rară doar la partea lui superioară, aceasta fiind „tunsă” începând cu partea din apropierea satului, de care s-a depărtat continuu.

Nu se știe cu precizie anul când a fost întemeiat. Unele date interesante ne sunt furnizate de învățătorul Mircea Vlad, citat de D. Șandru. Acesta afirmă că înainte de 1878 era aici o populație de turci și cerchezi, care au migrat după acel an, astfel încât Gr. Dănescu semnală în 1896 o populație de 215 români și bulgari. Conform învățătorului amintit, ***Numai un singur român, și acela cioban de 15 ani, a intrat în sat până la 1877. Doi capi de familie au venit aici ca oieri, de când erau de 10 ani (1890) și oieri au rămas. Aceștia sunt veniți din Transilvania din județul Alba. Au mai venit apoi veterani și bejenari între 1900-1905. Bulgarii sunt veniți din Basarabia cu câteva zeci de ani înainte de 1877. Vorbesc limba bulgară, dar se socotesc găgăuți.***

În jurul anului 1900, satul făcea parte din comuna Cârjelari. În 1928, I. Simionescu îl descria astfel: ***La Iaila, sat firav cu câte-va căsuțe, drumul se strâmtează. E o trecătoare importantă spre inima Dobrogei...Ca loc strategic a fost apreciat de-sigur și de romani. Dovadă e frumoasa marmură găsită la Acpunar, din apropiere, icoana zeului Mithras, după care se poate deduce existența templului, deci a unei cetăți.***

Din păcate, presupunerile savantului nu au fost confirmate de descoperiri arheologice, însă locul a fost într-adevăr un punct strategic important și e greu de presupus că romanii nu l-au avut în vedere. În schimb, cimitirul turcesc de la NE de sat este o dovadă incontestabilă a existenței acestei etnii în zonă. Se afirmă că aceste urme ar aparține unui fost sat turco-tătar Omurlar (Imârlar), numit mai apoi, până prin 1950 General Dragalina. În jurul aceluia an a fost dezafectat.

Bătrâni din sat (foto A. Băisan)

De la recensământul realizat în 1896 și chiar de la călătoria lui Simionescu (1928), satul nu a cunoscut evenimente esențiale, el evoluând ca o așezare modestă, mai degrabă un cătun: 188 locuitori în 1900, 352 în 1912, 383 în 1930, 459 în 1948, 512 în 1956, 435 în 1966, 270 în 1977, 230 în 1992 și 205 în 2002, în această ultimă cifră, alături de români, fiind înregistrați și 8 turci și un grec.

Locuitorii se ocupă cu cultura cerealelor și creșterea animalelor, cele două ramuri asigurând o existență modestă, aproape de nivelul sărăciei. Aceeași impresie o creează și imaginea de ansamblu a localității.

Într-un local ceva mai mare decât o locuință obișnuită funcționează școala, care are o grupă de grădiniță și o clasă combinată pentru ciclul primar. Singurele dotări ale satului sunt un mic magazin mixt, un bar și o casă de rugăciuni pentru credincioșii ortodocși, satul neavând biserică.

Numele inițial, Iaila, este de sorginte turcă și provine, se pare, de la cel al văii care trece pe lângă sat, Iailadere. C. Brătescu a tradus numele turcesc prin *poiană*, ceea ce presupune că în momentul întemeierii localității arealul ocupat de pădure avea o extindere mai mare decât în prezent.

GORGOVA

Sat component al comunei Maliuc, este situat la circa 31 km E de municipiul Tulcea și 6 km E de centrul de comună, pe malul drept al brațului Sulina, nu departe de lacul care poartă același nume.

Vatra sa are o formă alungită, de tip răsfirat, ocupând grindul fluvial îngust, care nu permite decât construirea unui singur rând de case, terenurile cu destinație agricolă fiind dispuse spre interiorul grindului, spre zona inundabilă dinspre lac.

Accesul este posibil pe calea apei, prin intermediul curselor de călători care străbat ruta Tulcea-Sulina, sau pe drumul neamenajat care pornește din satul Ilganii de Jos.

La orizont-Gorgova (foto Gh. Băisan)

Gorgova este o veche așezare de pescari, întemeiată în jurul anului 1877 de către etnicii ruși-lipoveni, popularea făcându-se treptat, alături de ruși poposind și români. Conform învățătorului Marin Rădulescu, citat de D. Șandru, ***Parte din strămoșii locuitorilor români de astăzi sunt veniți încă de pe vremea lui Petru Rareș.*** Din păcate, afirmația este contrazisă de statistica prezentată în 1896 de Gr. Dănescu, care afirma că numai 2 din cei 93 locuitori erau români. Despre rușii-lipoveni, învățătorul menționat arată că erau fugari din Rusia, plecați din țara lor datorită persecuțiilor religioase și serviciului militar prea lung pe care trebuiau să-l facă.

Populația satului Gorgova a cunoscut următoarea evoluție: 177 locuitori în 1900, 211 în 1912, 287 în 1930, 304 în 1948, 330 în 1956, 296 în 1966, 251 în 1977, 147 în 1992, aceeași cifră înregistrându-se și în 2002. În prezent, raportul etnic s-a modificat față de momentul de început al localității, în sensul că ponderea românilor reprezintă circa 50%, cea a rușilor-lipoveni 33% iar a ucrainenilor 17%.

Bucătăria tradițională include aproape inevitabil peștele, preparat într-o multitudine de feluri (foto A. Pătrășcoiu)

Pescuitul, creșterea animalelor și agroturismul sunt ocupațiile predilecte ale populației. Pentru cea din urmă, trebuie menționat faptul că tinde să se dezvolte tot mai mult, ea ducând și la schimbarea aspectului localității. O pensiune cu 14 locuri deja există, fiind înregistrată oficial, dar pe lângă ea mai sunt alte câteva, încă neomologate.

În sat funcționează o școală, frecventată de elevii claselor I-IV și copiii de grădiniță. Și dispensarul uman și biserica ortodoxă sunt deservite de medicul, respectiv preotul paroh din centrul de comună. Din dotarea satului mai putem aminti magazinul mixt, barul și cherhanaua.

Pescar la lucru (sursa: Internet)

Perspectivile de dezvoltare sunt relativ reduse, pescuitul și agroturismul putând asigura supraviețuirea localității, care va rămâne probabil multă vreme o așezare mică.

După unele păreri, numele satului ar fi de sorginte slavă, semnificând *movilă de pământ*. În sprijinul acestei ipoteze, ei aduc un alt cuvânt, *gorgan*, care înseamnă același lucru. Din păcate, ipoteza nu se confirmă din punct de vedere geografic, deoarece satul este amplasat pe un grind jos, care numai a gorgan nu seamănă. Ipoteza în sine nu trebuie respinsă a priori, deoarece în deltă există mai multe topice care au aceeași regulă de construcție (Iacubova, Leahova), iar existența populației de pescari slavi este un lucru de netăgăduit.

GRECI

Alte denumiri: **Soanlîk**; **Greczi**; **Goganlik**; **Grecka** (Korsak – 1849)

Reședință a comunei cu acest nume (fără alte sate componente), satul este situat pe traseul Tulcea-Măcin, la circa 72 km V de reședința de județ, la poalele Munților Măcinului. Din DN22D, o deviere de 3 km spre dreapta conduce în sat.

Vatra are o formă neregulată, ea fiind rezultatul evoluției teritoriale în timp, înglobând și cartiere mai nou construite, rezultând o textură destul de dezordonată. În perimetrul așezării apar spații extinse cu terenuri cultivate sau nefolosite, fie din cauza solurilor sărăturate, fie datorită terenului stâncos.

Aspect din Munții Măcinului (foto P. Șolcă)

Spre N satul este dominat de abrupturile unor vârfuri: Țuțuiatu (467 m), numit și Greci, Călcata și Ghiunaltul, iar lateral de câteva dealuri mai joase, care închid localitatea ca într-un fund de sac. Din această cauză, ploile torențiale de vară, rare dar viguroase și însemnate cantitativ produc numeroase probleme locuitorilor. Organismele torențiale care confluează în vatra satului prezintă adâncimi mici, apa acumulată neputându-se scurge rapid.

Gospodrii din Greci (foto V. Leonov)

Greci este un sat vechi românesc, apărut anterior anului 1750. În 1800 era locuit și de turci, circulând simultan cele două nume ale satului. Așa apare și pe o hartă austriacă din 1790, cu formele Greczi și Soganlük, o formă modificată de la cuvântul turcesc Soğanlık, care înseamnă *cepărie*.

În 1849 agentul polon Korsak semnala aici 20 de case locuite de o populație turcească și românească, cifra fiind suspect de modestă, dacă o raportăm și la alte documente, care afirmă că este vorba de un sat important.

După 1870 se stabilește aici o mică colonie de pietrari italieni, alături de care au poposit în mai multe rânduri români din județele Covurlui și Brăila, dar și din Ardeal. În 1940, din cele 962 familii numărate în Greci, 136 erau de origine transilvăneană.

Mocanii din Ardeal sosiți în jurul anului 1812 au dat primul învățător al satului (Ion Moroianu, necalificat) și tot ei s-au străduit să aducă unul cu pregătire corespunzătoare (Dumitru Urzescu) de la Brăila, în 1861. În 1870 școala funcționa în curtea bisericii, într-o clădire din nuiiele cu pământ, printre cei care au slujit-o numărându-se învățătorii Drăghici și Popescu, plătiți de părinți.

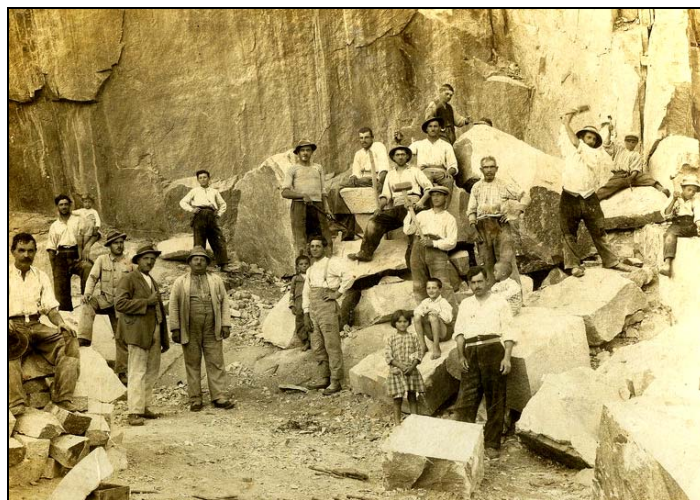
În acea perioadă s-au ridicat biserici (1860, 1880), școli (1862, 1880, 1893), precum și clădirea primăriei (1889).

În dicționarul lui Lahovari satul avea 1411 locuitori, din care 1169 erau români, 187 turci și 56 italieni. La acel moment era semnalată o școală frecventată de 68 elevi, cu 2 învățători, precum și biserica ridicată în 1880, cu hramul Sf. Haralambie, slujită de un preot și doi cântăreți. Zestrea satului era formată din 280 pluguri, 2 mori de apă și una cu abur, iar meseriașii erau în număr de 15, lor adăugându-li-se cei 18 cârciumari.

Chiar de pe atunci satul s-a constituit într-un pol zonal de dezvoltare, care a evoluat până în zilele noastre la niște cote impresionante, depășind numeric populația unor orașe, precum Isaccea sau Sulina: 1806 locuitori în 1900, 3019 în 1912, 4003 în 1930, 4338 în 1948, 4718 în 1956, 5043 în 1966, 5582 în 1977, 5481 în 1992 și 5508 în 2002. Astăzi, circa 85 din locuitori sunt urmașii pietrarilor italieni, o mică insulă într-o populație românească

predominantă. Îi recunoști ușor după prenume: Giovanni, Ernesto, Orvietto, Mauricio. Cu populația înregistrată în 2002, satul este localitatea cea mai mare, după municipiul Tulcea și orașele Babadag și Măcin.

Ocupațiile locuitorilor sunt reprezentate de agricultură, meșteșuguri și prestări de servicii. O parte se ocupă cu activități comerciale, în localitate existând numeroase magazine mixte, baruri, chioșcuri alimentare, restaurante și o brutărie. Unele femei lucrează în industria textilă și a confecțiilor din sat sau din Măcin. Vechea ocupație de cioplitor în granit tinde să dispară, deoarece exploatarea acestei roci a fost sistată, de când cariera a fost inclusă în arealul Parcului Național al Munților Măcinului.

Pietrari italieni în carieră (fotografie din arhiva comunității italiene din Greci)

Învățământul beneficiază de 6 imobile în care funcționează o grădiniță, clasele I-VIII și SAM, școala având în dotare o sală de sport și o bibliotecă cu 11600 volume.

Satul dispune de un cămin cultural, care are la rândul său o bibliotecă (11500 volume), precum și o librărie. Există un dispensar medical și o farmacie, bine încadrate, oficiu poștal cu centrală digitală, două biserici ortodoxe și una catolică, în care slujesc doi preoți parohi domiciliați în sat și unul domiciliat în Măcin.

Poziția vârfului Țuțuiatu (cel mai înalt din Dobrogea) în imediata apropiere a satului și declararea recentă a Munților Măcinului ca parc național ar putea da un puternic imbold dezvoltării turismului. Munții Măcin prezintă niște locuri incredibil de frumoase, unde s-ar putea dezvolta un turism ecologic. Ocolul silvic și elevii școlii ar putea fi prinși într-o activitate de ghidare, mai ales că pădurarii se plângeau de actele de vandalism la care se dedau localnicii sau puținii ”turiști” sosiți în zonă, pentru a-și petrece sfârșitul de săptămână.

Parcul Național al Munților Măcinului însumează o suprafață de 11321 ha, fiind împărțit în trei tipuri de areale: zone strict ocrotite (3621 ha), în care se protejează specii de plante rare, de interes științific deosebit, elemente de faună, aspecte morfologice, geologice sau paleontologice sau peisaje de excepție și în care accesul este permis numai în scopuri științifice, pe trasee marcate și riguros controlate; zona periferică-tampon (7700 ha), cu regim de valorificare rațională; zone locuite, cu posibilități de dezvoltare a turismului sau altor activități economice conexe.

Deocamdată parcul este la începutul organizării sale științifice, fiind un drum lung de la deziderate și până la realizări, dar această acțiune nu trebuie

să treneze prea mult, pentru a nu se permite degradarea a ceea ce a mai rămas neatins de trecerea omului.

Tineri italieni în timpul obiceiului „Ultimo di carnavalo“
(fotografie din arhiva comunității italiene)

Eventualii turiști sosiți în Greci ar mai putea vizita un inedit muzeu al cioplitorului în piatră, în casa celebrului pietrar Del Puppo Giovani, care adăpostește pe lângă scule specifice pentru lucrul în carierele de granit, lucrări de artă pe care pietrarul le-a realizat în marmură și granit.

Numele turcesc Soğanlâk a fost atribuit probabil pornind de la îndeletnicirea locuitorilor, care aveau grădini de legume și zarzavaturi în apropierea lacurilor din vestul satului. Acolo s-a încercat și amenajarea unor orezării, dar după asanarea lacurilor s-a produs sărăturarea solurilor, fapt care a condus la abandonarea acestui proiect iluzoriu.

Actualul nume, cel românesc, ar putea proveni de la un grup de etnici greci, poate găgăuzi, care vor fi locuit pe aceste meleaguri în momentul fondării așezării, la începutul sec. XVIII. Din păcate nu este decât o presupunere, nesprijinită de nici o dovadă în acest sens. Unii cred că termenul *greci* s-ar fi referit la etnicii italieni, românii putând să numească pe toți locuitorii din sudul Europei cu acest apelativ. Ipoteza este hazardată, deoarece la venirea coloniei de pietrari italieni, exista deja satul, cu numele Greci. Nu excludem posibilitatea ca numele să fie o poreclă, deși nu putem aduce argumente nici în acest caz.

GRINDU

Alte denumiri: **Pisica**, până în 1964

Sat și comună (fără alte localități componente) din NV județului, este situat pe malul drept al Dunării, într-o zonă în care fluviul execută un puternic meandru, cunoscut sub numele de Cotul Pisicii, la o distanță de circa 70 km de municipiul Tulcea.

Vatra satului are aspect alungit și ocupă o zonă de grind, înconjurat de incinte îndiguite și desecate, cultivate agricol.

În sat se ajunge urmând un drum nemodernizat de 10 km care se desprinde din DN22 Tulcea - I. C. Brătianu, cursele cu vaporeșele de călători care legau satul de Galați fiind abandonate și înlocuite cu cele de microbuze, care asigură transportul călătorilor până la bacul ce leagă cele două maluri.

În sec. XVIII aici se stabileau primii români din Basarabia, în majoritate pescari și crescători de animale, dar și câteva familii de țărani din

Moldova și Muntenia, fugiți de apăsarea dărilor tot mai împovărătoare. Satul apare pe o hartă austriacă anterioară anului 1800 sub forma Pezica, fiind o modificare a cuvântului românesc. Într-un alt document austriac, cel al sublocotenentului Franz Mihalovici (1873), acesta vorbește despre o localitate care ar corespunde satului Grindu, dar care poartă o denumire cu totul ciudată: **“Malul drept începând de la Galați (cel dobrogean – n.n.), este plat, mlăștinos și supus inundațiilor, pe acesta situându-se satul Tschamina (Ciamina ?!), de unde malul drept este înconjurat până la orașul Isaccia de o mlaștină mare.”**

Românii sosiți pe aceste locuri s-au preocupat de dezvoltarea localității, construind biserică (1875) și școală (1888). Avem informații că până în 1888 instruirea copiilor era realizată de învățătorul Ion Buzdugan, venit de prin părțile Salonicului, în jurul anului 1860. Neștiind decât cuvintele, nu și alfabetul latin, acest învățător a fost nevoit să se școlească la Galați, pentru ca la rândul său să-i poată învăța carte pe elevi. La vremea respectivă, taxa de școlarizare pe care o plătea fiecare elev era de 12 galbeni anual. Ceva mai târziu, prin 1896, satul număra circa 400 locuitori și avea o școală mixtă, cu un învățător plătit de stat, precum și biserică.

Bătrânii satului vorbesc despre un celebru tâlhar, pe nume Terente, care își făcuse sălașul prin locurile sălbătice din zonă și care, după ce a furat fata preotului din sat, a fost hăituit multă vreme de puterile tocmite de autoritățile statului.

Populația satului a evoluat după cum urmează: 471 locuitori în 1900, 1011 în 1912, 967 în 1930, 1566 în 1948, 1930 în 1956, 2137 în 1966, 1692 în 1977, 1432 în 1992 și 1582 în 2002, aceștia din urmă fiind în totalitate români.

Ocupațiile locuitorilor îmbină cultura cerealelor cu creșterea animalelor (oi, porci) și pescuitul. În grădinile cetățenilor se cultivă un soi de viță-de-vie adaptat la condițiile edafice și inundații, care crește ca niște arbuști, fără a fi nevoie de araci. În sat există o asociație agricolă și, în ciuda eforturilor făcute de autorități pentru a realiza și o întreprindere piscicolă, acestea s-au dovedit zadarnice. În schimb, a apărut o fermă de struți, o adevărată ciudățenie pentru cei care circulă pe drumul situat pe digul ce apără incintele agricole de inundații.

Doar o parte din forța de muncă este ocupată în Galați, ca urmare a restructurărilor produse în industria marelui oraș, fapt ce a contribuit și la creșterea spectaculoasă a populației din ultimii 10 ani.

Satul are în dotare o grădiniță și o școală cu clasele I-VIII, excelent întreținute, în care elevii au la dispoziție o bibliotecă cu peste 5000 de volume. Este una din cele mai frumoase școli tulcene din mediul rural.

O altă bibliotecă, cu peste 8000 volume se află în dotarea căminului cultural. În sat funcționează un dispensar uman, mai multe magazine, chioșcuri alimentare și baruri, precum și un oficiu poștal.

Prin eforturile unui primar generos și gospodar s-a ridicat o biserică nouă, cea veche devenind neîncăpătoare, fiind realizată din scânduri. Ea păstrează totuși o catapeteasmă considerată extrem de valoroasă, monument de arhitectură și de artă creștină.

În ziua de 10 septembrie 1989 satul a fost zguduit de o tragedie navală care a îndoliat mulți cetățeni. În acea dimineață, pe o ceață temporară, nava de călători **Mogoșoaia**, care făcea curse regulate între Galați și Grindu a fost lovită de un convoi de barje bulgăresc și scufundată în câteva secunde. Și-au pierdut viața atunci 274 persoane, aproape toate din sat.

În cartea *Mogoșoaia-istoria unei tragedii*, Petre Rău face afirmația că numărul exact al victimelor nu a fost clar stabilit, existând mai multe variante. El prezintă în finalul cărții sale o listă de 219 persoane, din care 9 erau membrii echipajului. Controversat este și numărul supraviețuitorilor, cei mai mulți afirmând că cei care au scăpat din cumplita întâmplare ar fi între 15 și 17. Confuziile sunt create de faptul că autoritățile comuniste au dorit să minimalizeze amploarea evenimentului și să absolve de orice vină pe marinarii români.

Cu toate acestea, ca să realizăm amploarea dezastrului care s-a abătut în acea zi de toamnă asupra satului, cităm doar cifrele statistice realizate de primăria Grindu: 9 familii și-au pierdut toți membrii, 6 ambii părinți, 4 mama și copiii, 3 tatăl și copiii, 5 doar copiii, 28 mamele și 30 tații. Tristul record este deținut de familia Malihen, care a numărat 9 victime, singurul supraviețuitor fiind Eugen, un copil de 4 ani care s-a salvat ținând în mână un bidon de plastic gol.

În amintirea tragicei întâmplări, s-a propus să se realizeze un monument, primarul comunei punând la dispoziție propriul teren pentru acest scop.

Satul a dat literaturii române pe poetul Ioan Gheorghiță.

În legătură cu numele Pisica, se crede că el ar fi fost dat din cauza numărului mare de pisici sălbatice care trăiau prin zăvoaiele de sălcii de pe grinduri.

HAIDAR

Cătun din componența comunei Casimcea, este situat la 12 km NV de centrul de comună, pe stânga râului Topolog, într-o zonă deluroasă dominată de dealul Capadina (176 m).

Vatra sa are formă ovală, cu o rețea stradală regulată, în funcție de șoseaua principală care-l străbate, desprinsă din cea care face legătura dintre Corugea și Rahman, acest drum fiind nemodernizat.

Deși rezonanța numelui este turcească, satul a fost întemeiat de români, după războiul din 1877-78, în sprijinul acestei afirmații stând și mărturia unui bătrân localnic, culeasă de învățătorul Al. Gălă, transmisă apoi lui D. Șandru. Iată ce declara moș Ion Lungu: *Am venit din județul Brăila în anul 1885, cu părinții mei și alte familii. Părinții mei, originari din Prahova, erau români mocani de religie ortodoxă; ocupația lor era plugăria și creșterea vitelor în județul Brăila.*

Am trecut Dunărea, iarna, pe la punctul Vadu-Oii, comuna Giurgeni. ... În satul Haidar am găsit 10 familii români dobrogeni din satul Dăeni și 29 familii de mocani din diferite părți ale țării.

În primăvara anului 1886 a mai venit un număr de 12 familii de râmniceni, toți cojani, și am format satul Haidar, cu numele Siliști, rămas dela turci.

Același bătrân face referire și la alte câteva sate prin care au trecut în drumul lor spre Haidar (Varuș = Hârșova, Groapa Ciobanului, Gârlici, Dăeni), despre care afirmă că erau locuite de români, *majoritatea fiind din cei ce au trăit și sub dominația turcească, restul mocani din Transilvania, crescători de oi și cojani din diferite părți ale țării.*

Satul s-a depopulat în ultimele decenii, evoluând spre desființare: 331 locuitori în 1900, 437 în 1912, 400 în 1930, 364 în 1948, 289 în 1956, 230 în 1966, 138 în 1977, 25 în 1992 și 19 în 2002, acești ultimi supraviețuitori, care se încăpățânează să reziste într-o localitate care agonizează, fiind toți români.

Singura lor preocupare este agricultura, lipsită de eficiență, care nu asigură decât un trai la limita subzistenței. Satul nu dispune de nici o dotare, fiind propus de multă vreme spre a fi dezafectat, singurul lucru care-l mai ține în viață fiind speranța că terenurile agricole cu care puținii supraviețuitori au fost împroprietăriți vor face minuni.

Numele Haidar este derivat probabil de la rădăcina *haid* sau *aid*, care a dat cuvântul turcesc *aitamak* (transformat de români în haidamac), care semnifică **cel care mână vitele** (deși mai are și sensul de vagabond, derbedeu). Tot la fel de bine ar putea proveni și de la cuvântul turcesc *aidar*, cu semnificația **a chiui, a face zgomot**.

După cum afirmă moș Lungu, inițial satul s-a numit Siliști, denumire care înseamnă **vatră de sat**, ceea ce presupune existența uneia sau mai multor localități, poate temporare, anterioare momentului invocat de el.

HAMCEARCA

Alte denumiri: **Hancérca; Hangiarca** (Korsak – 1849)

Sat de reședință al comunei cu acest nume, este situat pe valea Taiței, într-un sector limitat la V de Munții Măcinului iar la E de Dealul Vinului (353 m), la circa 51 km V de municipiul Tulcea.

Accesul este asigurat de drumul care urmează spre amonte valea Taiței, făcând legătura între satele Horia și Luncavița.

Are o vatră formată din două nuclee, dezvoltate pe ambele maluri ale apei, în perimetrul căreia arheologii au dat la iveală urme de locuire romană sau chiar mai veche. Satul s-a dezvoltat și a evoluat în jurul unei foste mănăstiri, situată la 5 km N de satul Balabancea, astăzi dispărută.

Aspect din sat (foto V. Leonov)

În secolele XVIII-XIX a fost locuit de turci, înlocuiți de ucrainenii de pe Nipru, români și țigani. Prin 1896 se semnalau 298 locuitori, toți ruși. În ultimul secol populația a evoluat astfel: 348 locuitori în 1900, 538 în 1912, 617 în 1930, 602 în 1948, 569 în 1956, 607 în 1966, 494 în 1977, 341 în 1992 și 366 în 2002. În ultima cifră, alături de populația română apar și câțiva ucrainenii. În ciuda scăderii puternice a numărului de locuitori, fiind depășit de celelalte două

localități ale comunei (Balabancea și Nifon), rămâne centru de comună, adăpostind primăria și consiliul local.

Ocupația principală a locuitorilor este agricultura, cultivându-se cereale, plante tehnice și crescându-se animale (ovine, bovine, porcine), în gospodăriile populației. Chiar înainte de 1989 se pusese problema desființării comunei și arondării satelor componente la comunele vecine, datorită randamentului modest pe care agricultura îl are în zonă. Cu toate acestea, locuitorii s-au grupat în trei asociații agricole, încercând să valorifice terenurile de care dispun.

De câțiva ani, școala, care a funcționat o lungă perioadă numai cu ciclul primar, după ce a căpătat un local nou, a preluat și elevii claselor V-VIII din toate satele comunei, având și o grupă de grădiniță.

La biblioteca modestă a școlii, care numără ceva mai mult de 2200 volume se adaugă cea a căminului cultural, mai bine dotată (8000 volume). Dispensarul medical, un magazin mixt și două baruri, oficiul poștal și biserica ortodoxă, slujită de preotul din Nifon formează toată zestrea satului.

În legătură cu originea numelui există două ipoteze: prima îl consideră de origine rusă, semnificând *olărie* sau *cărămidărie*, iar cea de-a doua, avansată de Gr. Dănescu, afirmă că numele ar fi de origine turcă, fără a preciza semnificația.

HORIA

Alte denumiri: **Ortachioi**, până în 1923; **Regina Maria**, între 1923-1948

Situat la circa 40 km SV de municipiul Tulcea, satul-reședință al comunei cu același nume, este străbătut de apa Taitei, într-o depresiune dominată spre SE de Dealul Negru, la N de Dealul Islamului, iar spre S de dealurile din Podișul Atmagei, cu altitudini sub 200 m.

Vatra satului este de tip adunat și are o textură neregulată, fiind amplasată la o încrucișare de căi de comunicație (Tulcea - Măcin, Două Cantoane - Măcin și Horia - Luncavița).

Cea mai avantajoasă cale de acces este drumul care leagă reședința de județ cu orașul Măcin, fiind drumul cel mai bine întreținut.

În apropierea localității au fost scoase la lumină urme ale locuitorilor getici din epoca târzie a fierului (La Tène), continuate de cele ale unei importante așezări romane. În timpul ocupației turcești, la fel ca și astăzi, a fost un important punct de schimb de produse.

Imagine din centrul satului (foto V. Leonov)

Satul apare menționat de agentul polon Korsak, acesta numărând în Horia numai 20 de case, locuite de turci și români, cifră exagerat de mică, după părerea noastră, contrazisă de informațiile pe care le avem doi ani mai târziu.

În 1850 era locuit de turci și români, primii migrând în număr mare după 1878, lăsând locul populației românești, sosită din diverse regiuni ale țării. Câțiva ani mai târziu, dicționarul Lahovari menționa o populație de 225 persoane, în majoritate turci, dar populația românească avea o biserică cu preot și cântăreț, iar școala era încadrată cu un învățător, fiind frecventată de 45 de elevi.

De atunci, satul a cunoscut următoarea evoluție a populației: 630 locuitori în 1900, 981 în 1912, 1305 în 1930, 1070 în 1948, 1555 în 1956, 1578 în 1966, 1464 în 1977, 1238 în 1992 și 1122 în 2002. Locuitorii de astăzi sunt români, în proporție de peste 99%.

Fermecat de frumusețea văii Taiței și a depresiunii în care este amplasată localitatea, I. Simionescu scria în 1928: ***La Ortachioi locul se lărgește. Peisajul e altul, cu totul altul decât cel de până acum. Se desvăluie un nou colț variat și mândru din plastica Dobrogei.***

Suntem în valea Taiței, cel mai important râu din această provincie. Valea e largă. Râul un mai are putere să roadă. Coastele văii par netezite de o mână uriașă. Pe firul albiei, țârâie un fir de apă, limpede, abea păstrat peste vară sub umbra frunzelor de captalan, late ca o roată de căruță. Cât de puțintică să fie apa, ori unde, e o blagoslovenie. Umezeala ei înviează drumul, ținându-l mereu verde și înflorit; puterea ei, cât decât, e folosită de om, trecând'o din mână'n mână, în sghiaburi rădicate.

Ocupația principală de astăzi este agricultura, însă satul trăiește și prin târgul săptămânal organizat aici, considerat cel mai mare din județ.

Există o moară, un atelier de reparat mașini agricole, gater, alături de care ființează o asociație agricolă. Din păcate, în ultimii ani au fost dezafectate circa 500 ha de vie, terenul respectiv fiind în prezent folosit pentru pășunatul oilor și culturi diverse.

În Horia funcționează o grădiniță și o școală cu clasele I-VIII, cea din urmă beneficiind de o bibliotecă cu peste 5000 de volume. Căminul cultural are, la rândul lui o instalație de proiectare a filmelor și o bibliotecă.

Rețeaua sanitară este reprezentată de un dispensar uman și o farmacie, iar cea comercială are în compunere un magazin mixt, chioșcuri alimentare și un bar. Mai semnalăm oficiul poștal, precum și sediile filialelor CEC și respectiv Băncii Agricole.

În apropierea satului se află popasul turistic ***Căprioara***, care a mai păstrat doar câteva din mesele cocoțate în copac, care făceau deliciul trecătorilor. Este un posibil prim pas în dezvoltarea turismului, împrejurimile fiind deosebit de pitorești, mai cu seamă drumul care duce spre izvoarele Taiței.

Târgul de la Horia (foto V. Leonov)

Satul Horia a dat arheologiei dobrogene și românești pe Victor Bauman, doctor în istorie, personalitate de numele căreia se leagă o bună parte din săpăturile arheologice realizate în nordul Dobrogei.

Primul nume, Ortachioi, este de origine turcă și înseamnă ***satul din mijloc*** sau ***satul de adunătură***, adică un fel de zonă de convergență, de adunare a oamenilor pentru a face schimb de produse, exact cum este și acum. Numele actual face parte din tripleta istorică.

IAZURILE

Alte denumiri: **Calica**, până în 1960; **Kalichioi** (Korsak – 1849); a mai purtat numele **Suacليا**, după cel al unei localități dispărute

Este un sat component al comunei Valea Nucarilor și-l continuă pe acesta spre S, fără a exista o demarcație clară între cele două localități. Vatra lui ocupă o regiune de câmpie și coline joase, în nordul lacului Razim, având o structură adunată și o textură neregulată.

În sat se poate ajunge fie dinspre Tulcea (25 km) fie dinspre Babadag și Sarichioi, pe drumul ce leagă așezările de pe rama vestică a lacului.

Este un vechi sat românesc (sec. XVIII) fondat de populația venită din Basarabia. În informațiile lui Korsak apare sub forma Calichioi, nume atribuit, se pare, chiar de la momentul fondării.

Învățătorul Vasile Băișan și C. Raicea (citați de D. Șandru) relatează o informație furnizată de mocanul Alexandru Zebileanu, în vârstă de 95 de ani, care vorbește de primii ani ai localității: ***Satul, locuit numai de români, pare a fi înființat pe la 1859-1860. Este cel mai vechi dintre toate satele din jur.***

Întinse suprafețe de pescuit (foto E. Strat)

Reținem doar ideea vechimii satului, pentru că restul informației este fals, contrazicând știrile date de Korsak. Mai mult, acesta număra aici 90 de

case, locuite de turci și români, fiind unul din cele mai mari sate de pe lista întocmită de el.

A fost populat constant de familii de mocani ardeleni, în așa fel încât în 1928 se semnalau aici nu mai puțin de 276 astfel de familii. În 1860 s-a construit biserica, înlocuind o alta mai veche, din 1814, iar în 1880 școala. La finele veacului al XIX-lea biserica nu era în stare prea bună, ea fiind servită de un preot, un cântăreț și un paraclisier. Școala avea 39 copii, aceștia deprinzând slovele cu o învățătoare. La acea vreme, populația satului era formată din 829 români, 43 ruși, 6 bulgari și 4 evrei, satul dispunând de 80 pluguri, 8 mori de vânt și 700 vite, număr surprinzător de mic, dacă ținem cont că cei care l-au populat erau mai ales crescători de animumale.

Populația satului a cunoscut următoarea evoluție: 758 locuitori în 1900, 934 în 1912, 1105 în 1930, 1217 în 1948, 1318 în 1956, 1493 în 1966, 1461 în 1977, 1125 în 1992 și 967 în 2002, marea majoritate români.

Cetățenii se ocupă cu agricultura și pescuitul, ultima activitate fiind într-un declin evident, datorită dezafectării fermei piscicole din apropiere, ca urmare a unor cauze cunoscute: costuri prea ridicate și management prost. Cu toate acestea, pe ruinele fostei întreprinderi piscicole au apărut două ferme particulare, semn că vechea activitate nu a fost uitată și nici complet abandonată. Cât privește agricultura, câteva societăți comerciale din zonă au luat în arendă suprafețe de teren pe care îl cultivă cu cereale și plante tehnice.

Școala din Iazurile a rămas recent numai cu ciclul primar și grădinița, elevii de gimnaziu mergând în centrul de comună.

Satul are un dispensar uman și două farmacii, două magazine mixte, chioșcuri alimentare, baruri, o brutărie, precum și o biserică ortodoxă, slujită de preot paroh.

Vechiul nume este o poreclă, fapt acceptat de toată lumea. Controversată este proveniența acesteia. Unii cred că ar fi fost atribuit datorită unei femei bogate dar foarte zgârcite, care nu voia să-i miluiască pe săraci. Alții (inclusiv mocanul pomenit) afirmă că ar proveni de la întâmplarea unui mocan bogat, care a pierdut turma și a rămas sărac (calic).

I. C. BRĂTIANU

Alte denumiri: **Zaclău** sau **Azaclău**, până în 1908; **I. C. Brătianu**, între 1908-1948; **23 August**, între 1948-1995; **Zaclău**, între 1995-1996

Comună alcătuită dintr-un singur sat, este situată în fața orașului Galați, pe malul drept al Dunării, în apropierea unui vechi vad de trecere peste fluviu. O vreme a aparținut comunei Pisica (Grindu).

La el se ajunge dinspre Tulcea pe un drum care se ramifică în satul Garvăn, cealaltă direcție fiind Măcin. Din Galați există curse cu bacurile, care suplinesc un mult dorit pod peste fluviu, care să lege Dobrogea de Moldova. Întrucât distanța față de reședința de județ este de peste 80 km, întreaga viață a satului gravitează în jurul Galațiului.

Vatra satului are o structură adunată și o textură ordonată, localitatea fiind dezvoltată de-a lungul drumului care o străbate. Relieful este jos, satul fiind amplasat pe un grind neinundabil (Zătoaca), protejat de diguri și înconjurat de incinte amenajate pentru agricultură, la rândul lor protejate de diguri.

La numai câțiva kilometri spre E, în locul unde s-a amenajat o plajă, frecventată de gălățeni în zilele de vară, prin 1850 exista un mic cătun numit Zătoaca, astăzi dezafectat.

Nu dispunem de date certe privind momentul fondării satului, însă putem deduce că între primii lui locuitori au figurat și rușii, probabil pescari, ei fiind și cei care au dat numele. Satul dispune de biserică din 1834, cu arhitectură ce amintește izbitor de cele rusești, precum și de școală, ridicată în 1898.

Una din informațiile vechi despre sat este furnizată de ofițerul austriac Franz Mihalovici (1873), care afirma următoarele: ***“De la Siret, la vărsarea căruia, aproape vis-à-vis, pe malul drept al Dunării, se poate vedea un mic sat Azaklu, la care ajung din Moldova și din Valahia, multe plute și ambarcațiuni mici de Dunăre care se îndreaptă spre orașul Galacz.”*** Pe harta întocmită de Mihalovici, între Galați și Zaclău era figurată o insulă mare, probabil cea submersă în prezent, care mai apare aproape de suprafață la apele mici, obligând bacurile să o ocolească.

Populația a avut o evoluție relativ constantă, mulți cetățeni lucrând în Galați sau aprovizionând piața marelui oraș cu produse agricole, pește sau lactate. Dicționarul Lahovari dădea o populație de 215 locuitori, toți români, care se ocupau mai ales cu pescuitul, terenurile din jurul satului nefiind propice atunci pentru agricultură, dovadă că satul dispunea de numai 15 pluguri. În 1900 erau 420 locuitori, după care datele statistice se prezintă astfel: 949 locuitori în 1912, 1077 în 1930, 1365 în 1948, 1538 în 1956, 1507 în 1966, 1492 în 1977, 1198 în 1992 și 1304 în 2002. Astăzi, pe lângă români, se înregistrează și câțiva țigani și 3-4 ruși-lipoveni.

Acești locuitori se ocupă preponderent cu agricultura, o agricultură mixtă, axată pe satisfacerea pieței Galațiului cu legume, zarzavaturi, pepeni, produse lactate sau ouă. Pescuitul nu e de neglijat, dar este o ocupație secundară. Încă se mai înregistrează o parte a forței de muncă angajată în diverse sectoare de activitate din Galați. Se cresc bovine, porcine, cai și ovine, profitând de spațiile mari cu pășuni de pe grind sau din incintele amenajate.

Școala din sat a fost proaspăt modernizată, prin construirea unui local nou. Ea adăpostește grădinița și clasele I-VIII, având în dotare o mică bibliotecă cu aproape 5000 de volume. Prima școală a satului a fost ridicată prin contribuția obștii în 1886, la acel moment fiind încadrată cu o institutoare. Între celelalte dotări semnalăm căminul cultural, cu biblioteca comună, un dispensar uman, chioșcuri alimentare, baruri, precum și un oficiu poștal cu centrală digitală. Biserica din localitate este slujită de un preot paroh.

Despre biserica satului deținem informații interesante publicate de V. Helgiu, care-l citează pe marele istoric N. Iorga: ***Am găsit dăunăzi, 1912, în biserica din Azaclău, în fața cu Galații, un caietel de daruri făcute, începând din anul 1859 de locuitorii mai multor sate din Dobrogea, pentru a clădi biserica românească pe o vreme când în aceste ținuturi ortodoxe se cunoșteau deosebirile de rasă-dela Alibeichioi. Astăzi manuscriptul se află la Academia Română. Titlul e acesta: „Condică de milostenii, cu ajutorul Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, amin: 1859, 16 august”.***

Cel ce a făcut această operă de pietate e unul din acei cărturari cum se aflau în Dobrogea cu mult înaintea ocupației românești din 1878. Acest apostol Teodorescu, sau cum iscălește odată după o modă care a domnit în Bucovina Teodorescul, nu urmase probabil nici o școală. Născut în această

provincie a Dobrogei chiar, a învățat singur ortografia cu slove cirilice, și-l vedem trudindu-se a-și face o nouă ortografie cu litere latine.

.....

.....

Din acest caietel (în care sunt enumerate 21 de sate care au contribuit cu donații pentru biserica din Zaclău-n.n.) se vede că opera de pietate inițiatorul pentru clădirea unei biserici este un cântăreț de biserică, și dascăl de școală, așa cum s-au petrecut lucrurile și'n principatele române la începutul veacului al XIX.

Una din personalitățile cu care satul se mândrește este Silvia Vacu, doctor inginer în siderurgie și inventator.

Marginea satului inundată (sursa: Internet)

În legătură cu numele Zaclău sau Azaclău, Gr. Dănescu crede că ar fi forma transformată de turci de la numele propriu Cazacu, ipoteză preluată și de Lahovari, în Marele dicționar geografic. În alte surse, același nume este prezentat ca fiind de proveniență turcească și ar avea semnificația **agitat**. Personal, înclinăm spre explicația oferită de profesorul universitar Chirilă Fedea, care crede că este vorba de cuvântul rus *azaclău*, care semnifică **golf** sau **pătrundere a apei în uscat**.

Optăm pentru această din urmă variantă pentru că ea este foarte bine justificată de realitatea geografică. Primăvara, când nivelul apelor Dunării crește, aceasta pătrunde pe un fel de japse și inundă terenurile joase din imediata apropiere a Dunării, fenomen vizibil la trecerea bacurilor, unde se formează golfuri temporare, în care apa stagnează câteva săptămâni.

Ipoteza este susținută și de numele satului dispărut din apropiere, Zătoaca, de proveniență slavă, având semnificația de **golf, cotitură sau abatere a unei ape curgătoare** (I. Iordan).

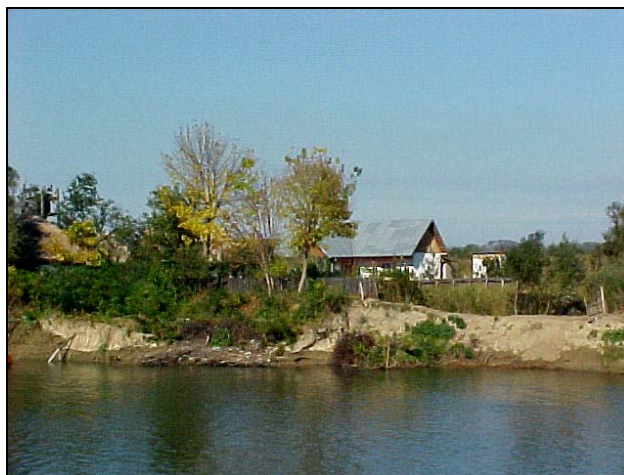
ILGANII DE JOS

Alte denumiri: **Iolgan**, prin 1896

Cătun aparținând comunei Nufăru, este situat pe stânga brațului Sf. Gheorghe, la 18 km aval de municipiul Tulcea, pe un grind fluviatil îngust.

Are o vatră de formă alungită, de tip risipit, între gospodării fiind distanțe mari, cultivate sau nefolosite.

Accesul este posibil fie pe calea apei, fie trecându-se cu bacul, dinspre centrul de comună, din sat pornind un drum nemodernizat și prost întreținut, care însoțește brațul Sulina până aproape de Crișan.

Imagine din sat (foto Gh. Băisan)

A fost înființat în jurul anului 1877 de ciobani și pescari români, populația crescând până în 1966, după care s-a diminuat vertiginos, astăzi fiind în pericol de a fi dezafectat: 67 locuitori în 1900, 179 în 1912, 219 în 1930, 220 în 1948, 248 în 1956, 455 în 1966, 167 în 1977, 88 în 1992 și 164 în 2002. Alături de majoritatea românească, se semnalează și 4 ucraineni și respectiv 3 ruși-lipoveni.

Dublarea numărului de locuitori din ultimii 10 ani, deși este un fenomen semnificativ pentru o localitate atât de mică, se explică prin întoarcerea în sat a șomerilor, lipsiți de perspective de a continua să locuiască și să trăiască decent în municipiul-reședință de județ și nu înseamnă automat un semn de dezvoltare.

Puținii locuitori actuali se ocupă cu pescuitul și creșterea animalelor (vite, cai, oi), parțial și cu recoltatul stufului, care se prelucurează la Nufăru, unde se obțin panouri și rogojini, folosite în construcții.

Singura dotare a satului este un magazin mixt. Pentru toate celelalte servicii, inclusiv cel religios, populația se deplasează în centrul de comună. În asemenea condiții, pare o utopie să te gândești la dezvoltarea localității.

Conform tradiției orale, numele ar putea proveni de la cel al unui cioban, Iolgan, sub această formă apărând în documentele oficiale din 1896.

ILGANII DE SUS

Sat din componența comunei Maliuc, este amplasat pe stânga brațului Sulina, față în față cu satul Partizani, din aceeași comună, la o distanță de circa 13 km E de reședința de județ.

În sat se ajunge pe calea apei, până la Partizani, unde opresc vasele de călători, sau pe uscat, până în aceeași localitate, în ambele cazuri trecerea Dunării făcându-se cu barca.

Vatra are o formă alungită (răsfirată), de-a lungul grindului pe care este amplasat, nu foarte lat, care permite doar un rând de case. După scufundarea vasului Rostok (1991) între cele două localități, partea din aval a satului a fost dezafectată pentru lărgirea șenalului navigabil, cele 6 familii

implicate în această operațiune fiind mutate în capătul din amonte al satului, în gospodării moderne, construite cu fonduri de la stat. În aceeași parte a satului s-a înfiripat în ultimii ani un nucleu de clădiri cu destinație turistică, dovadă certă a potențialului de care zona dispune, ca și a direcției care trebuie urmată pentru dezvoltarea localității.

Date certe atestă existența localității în timpul războiului Crimeii, populația fiind alcătuită la acea dată din români, ruși și ucraineni. E posibil ca și omologul său, Ilganii de Jos să fi existat, altfel nu s-ar putea explica atribuirea numelui, dacă nu cumva cele două sate și-au primit numele în momente diferite. În dicționarul Lahovari apare doar o localitate cu numele Iolgan, cu o populație de 59 de persoane, toți pescari ruși, dar credem că este vorba de Ilganii de Jos, care apare la recensământul din 1900 cu o cifră apropiată de cea enunțată de Lahovari. Ciudat este că locuitorii erau în întregime ruși, dar lucrul nu trebuie să surprindă într-atât, știute fiind dese modificări de populație suferite de satele tulcene în acele timpuri tulburi.

De atunci și până în prezent, populația a cunoscut următoarea evoluție: 79 locuitori în 1900, 200 în 1912, 315 în 1930, 227 în 1948, 248 în 1956, 445 în 1966, 167 în 1977, 68 în 1992 și 62 în 2002. Cifrele parcă sunt trase la indigo cu cele din Ilganii de Jos, cu excepția celei din 2002, care nu mai indică nici un fel de creștere. Și aici predomină populația românească, alături de care apar 4 ucraineni și 3 ruși-lipoveni.

Spre deosebire de omonimul său, satul nu dispune nici măcar de un magazin, toate serviciile fiind asigurate de satul Partizani.

Satul inundat în 2006 (foto V. Siminivski)

Ocupațiile locuitorilor îmbină pescuitul cu creșterea animalelor (vite, cai), recoltatul stufului sau ciupercilor, care cresc din abundență în pădurile de plop de pe grind.

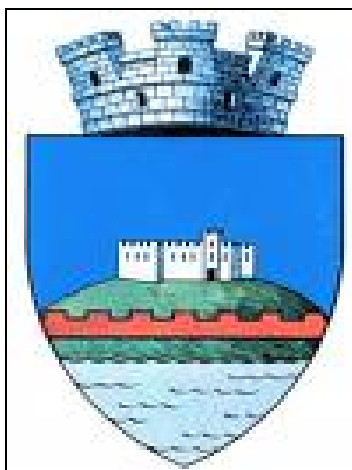
Prezența unei cabane de vânătoare în apropierea localității dovedește, pe de o parte potențialul cinegetic, iar pe de altă parte faptul că turismul ar putea fi o îndeletnicire profitabilă. O dovadă în plus este apariția unui complex turistic ceva mai în amonte, la Mila 35.

ISACCEA

Alte denumiri: **Noviodunum**, în timpul ocupației romane; **Oblucița**, în sec. XV; **Isakgi**, în scrierile lui Abul Feda; **Isak-Köy**

Oraș situat în nordul județului, pe malul drept al Dunării, la circa 35 km V de reședința de județ, este amplasat într-un amfiteatru natural format din dealurile Podișului Niculițel (Cornetu-293 m), care se îngemănează cu cele ale

Dealurilor Tulcei, coborând către lunca Dunării, care atinge înălțimea de 5-10 m.

Simbol heraldic (sursa: Internet)

Este accesibil și pe calea apei, cu ajutorul diverselor tipuri de ambarcațiuni, dar mai ales pe uscat, drumul care leagă Tulcea de Galați străbătând orașul de la un capăt la altul.

Vatra sa are o formă neregulată, textura străzilor (destul de haotică) părând a fi radiar-concentrică, influențată de relieful accidentat, care face ca însuși drumul principal să aibă un traseu extrem de sinuos. Centrul civic al orașului este amplasat într-o luncă joasă și inundabilă, pe dreapta drumului principal, în timp ce pe partea stângă dealurile coboară abrupt, prezentând aflorimente de roci dure, care au fost cândva exploatate chiar în perimetrul așezării.

În administrarea sa intră și localitatea Tichilești, de fapt o colonie apărută datorită unei leprozerii, precum și satul Revărsarea.

Actualul oraș a evoluat pe amplasamentul vechii așezări romane Noviodunum. Anterior ocupației romane, pe aceste locuri a existat o așezare geto-dacică pe care romanii au fortificat-o (369 d.Hr.), înființând aici o stațiune pentru flota lor de pe Dunăre. Stăpânirea romană a fost destul de îndelungată, descoperirile arheologice dovedind o locuire prosperă, până în sec. VII d.Hr.

Hartă medievală pe care apar numele unor localități tucene, între care și Noviodunum (sursa: Internet)

Au fost scoase la lumină fortificațiile din zona portului, cu turnuri în formă de U, încăperi cu hipocaust, provenite de la un edificiu termal, morminte cu sarcofage de piatră, în care s-au găsit obiecte de ceramică și piese de vestimentație, precum și un tezaur monetar din timpul împăratului Galenus (267 d.Hr.), conținând 1071 piese.

Artefacte (sursa: Internet)

Unii istorici amplasează aici enigmatică cetate bizantină Vicina, iar N. Iorga crede că aici ar fi fost reședința unei formațiuni prestatale, a lui Sacea (sec. XI), explicând în acest fel și numele.

Ruine (sursa: Internet)

Merită a fi menționat faptul că în 513 î.Hr., regele perșilor Darius a trecut Dunărea pe un pod de vase, în campania sa împotriva sciților, prilej cu care a luat contact cu locuitorii geți din Dobrogea, care i-au opus o dârză rezistență.

Prima mențiune a așezării, sub forma Saikdji, aparține egipteanului Navairi, iar cea apropiată de forma actuală, datează din 1321 și o datorăm lui Abulfeda. Atunci apare sub forma Isakgi, sprijinind ipoteza lui Iorga, dar dând și alte amănunte importante, care l-au determinat pe C. C. Giurescu să considere că aici a fost enigmatică cetate a Vicinei: ***Isaccea este un oraș în țara valahilor (Aloualac) și în dependență de Constantinopol, în al șaptelea climat...într-o câmpie lângă locul unde Dunărea se varsă în Marea Neagră...cei mai mulți dintre locuitori profesează islamismul...***

În timpul lui Basarab I, nordul Dobrogei era parte componentă a Țării Românești, geograful arab făcând mențiunea că așezarea Isakgi făcea parte din Aloulak (Țara Românească). În timpul lui Mircea cel Bătrân și în sec. XV, localitatea era populată cu români și purta numele Oblucița. După moartea lui

Mircea, Dobrogea a intrat sub ocupația otomană, orașul revenind la vechiul nume, modificat în Isak-Köy, din care a derivat forma actuală.

Pe harta lui Giacomo Cantelli da Vignola (1686) orașul apare figurat pe stânga fluviului, purtând numele Isacci. Interesant este și faptul că pe aceeași hartă (care conține numeroase imprecizii), undeva mai spre NE de Isaccea apare localitatea Oblucice (Obluzicka) !

Ofițerul austriac Franz Mihalovici (1783) pomenea orașul ca fiind *„Un oraș destul de mare, cu o cetate zidită, unde pot fi văzute multe nave maritime. Acostarea se face în fața orașului și în condiții bune.”*

Ceva mai târziu (1805), medicul englez Adam Neale, călătorind de la Galați spre Istanbul (unde fusese chemat pentru a trata pe mama sultanului Selim al III-lea, Valide, descria (cu destule greșeli) orașul Isaccea: *„În dimineața următoare, la revărsatul zorilor am ridicat pânzele. Dar vântul a căzut, curentul fluviului era slab și noi înaintam cu greu. La capătul a două ore ni s-a înfățișat privirii un mic sat numit Isaxi care este pe malul stâng al fluviului (greșit ! – n.n.) și în mijlocul căruia se ridica un castel în ruină, construit pe un lanț de stânci.*

În fața acestui sat se află o mică insulă stâncoasă pe care se găsește un turn care este și el căzut în ruină și care este de o arhitectură foarte veche.”

Locuit de tătari și turci, alături de români, orașul și-a continuat existența pe toată durata ocupației turcești, trecând prin momente de prosperitate sau de decădere, în funcție de evenimentele care au afectat întreaga provincie dintre Dunăre și Marea Neagră.

Isaccea a avut un important rol strategic, fiind loc de trecere peste Dunăre, motiv pentru care turcii aveau aici o garnizoană militară permanentă, întărită în timpul conflictelor cu rușii, mai ales după ce aceștia au ocupat Basarabia. Între centrul militar Babadag și garnizoana Isaccea circulau poștalioane, care urmau valea Teliței. Orașul a avut mult de suferit de pe urma războaielor ruso-turce, mai cu seamă a celui din 1828-29, în urma căruia mai rămăseseră în picioare numai 150 de case.

Când după 100 de ani de la acel eveniment I. Simionescu vizita Isaccea, el găsea un orașel tihnit, patriarhal, din care dispăruseră urmele războiului:

Orașul de azi e liniștit, cu acalmia locurilor izolate. Singura clădire mai importantă este moara, dovada producției principale a ținutului. Dintre casele mărunte, răsfirate în larg amfiteatru, se înalță școala. Minaretul geamiei se perde, ca un trunchiu uscat de arbore, rămas din pădurea dispărută.

Condițiile istorice s-au schimbat, liniștind trecutul sbuciumat. Pe vremuri însă, la Noviodunum unde au suferit chinuri mucenicii Flavian și Filip, era vad de trecere important, un soi de poartă a Dobrogei. Dovada o dau rămășițele romane ce se găsesc din belșug chiar în urma plugului. Dovada mai recentă o dă tabia turcească depe dâmbul de lângă oraș. Valurile întăritoare ș-au păstrat încă forma regulată. Vânturile au adus praf și au așternut peste tot pânza uitării.

Azi orașelul doarme tihnit, aproape lipsit de viață, măcar că, cu oare ce trudă s'ar putea trezi din amorțire. E un ținut prielnic pentru vii. Clima și pământul sunt favorabile ; vinurile de Sarica, din apropiere, sunt renumite.

Isaccea inundată (sursa: Internet)

Ca orice oraș, Isaccea a avut o structură etnică mai diversificată: români, turco-tătari, bulgari, ucraineni, ruși, numărul locuitorilor oscilând în jurul valorii de 3-5000: 3800 în 1900, 4070 în 1912, 4576 în 1930, 4653 în 1948, 4810 în 1956, 5059 în 1966, 5314 în 1977, 5022 în 1992 și 4789 în 2002, în prezent românii având ponderea cea mai mare, fiind urmați de turci (158) și ucraineni (28).

Informațiile dicționarului Lahovari sunt deosebit de prețioase, ele arătând că orașul avea la acea dată o populație de 3094 persoane, din care 1020 români, 1000 turci, 248 bulgari, 40 tătari, 575 ruși, 40 germani, 130 greci și 60 evrei. Se semnalau două școli primare, una de băieți și una de fete, cu 3 institutori și 2 institutoare, una din școli fiind construită în 1881. Lângă geamie funcționa și o școală turcească. Cultul creștin era reprezentat de 2 biserici, cu 2 preoți și 3 cântăreți bisericești. Profilul agricol al localității este justificat de cele 450 de pluguri înregistrate de statistici. În 1894 au fost operate 894 vase, care descărcau mărfuri coloniale și manufacturate și preluau vinuri și lemn.

Din atmosfera descrisă de I. Simionescu, orașul s-a smuls de fiecare dată când s-a înființat câte un obiectiv economic. Mai întâi au fost deschise chiar în vatra orașului cariere pentru exploatarea rocilor de construcții, apoi filatura de bumbac, complexul de creștere a porcinelor, livada sau punctul de transformare electrică și rețeaua de înaltă tensiune precum și conducta de gaze, ambele venind din Ucraina.

Chiar dacă progresul a ajuns și la Isaccea, tradițiile rămân încă puternice (sursa: Internet)

În timp, unele obiective au fost abandonate și au apărut altele noi, între care o secție de prelucrare a lemnului, noua carieră de exploatare a calcarelor necesare fabricilor de var și ciment, secția de fermentare a tutunului, moara de cereale. În apropierea portului funcționează o fermă piscicolă privată.

Agricultura are condiții destul de prielnice de dezvoltare, mai cu seamă în lunca Dunării, unde umiditatea solului asigură producții bune de porumb și floarea soarelui. Livada din apropiere, bine întreținută (pe anumite suprafețe chiar irigată), continuă să aprovizioneze piața cu fructe, materie primă pentru fabricile de conserve din țară.

Cu toate acestea, orașul nu se poate lăuda cu o viață economică prea trepidantă, șomajul ridicat și nivelul de trai modest fiind principalele probleme ale locuitorilor. Nici măcar turismul nu a reprezentat o cale de ieșire din impas, hotelul ridicat în urmă cu câțiva ani fiind folosit ca sediu al primăriei și poliției, după ce ani în șir a stat nefolosit. Proiectatul restaurant din această clădire și-a găsit o altă destinație, folosind drept local pentru discotecă.

De altfel, turistul nici nu prea ar avea multe lucruri de văzut în oraș, iar puținul care există nu este pus nicicum în valoare. Este vorba de geamia din sec. XVI, cu minaretul și decorația în piatră și de biserica ortodoxă cu hramul Sf. Gheorghe, care are un valoros iconostas din 1645, adus de la mănăstirea Adam, din județul Galați. Dacă aceste obiective ar fi incluse într-un circuit turistic, împreună cu cele de la Niculițel, Saon sau Celic Dere, altfel ar sta lucrurile.

În Isaccea funcționează un liceu cu o structură complexă, având grupe de grădiniță, ciclu primar, gimnazial și liceal, care poartă numele marelui geograf C. Brătescu. Alături de acesta a mai existat o școală specială pentru copii cu deficiențe intelectuale și un centru de plasament, desființate recent.

Rețeaua sanitară a orașului este alcătuită dintr-un dispensar și două farmacii, iar cea comercială este mai bogată, cuprinzând magazine mixte și specializate, restaurante, baruri, chioșcuri alimentare, brutării, piață agroalimentară și ateliere pentru prestări de servicii.

Orașul este racordat la gaz metan, profitând de conducta care traversează zona.

Activitatea culturală gravitează în jurul casei orășenești de cultură, dotată și cu instalație de proiectare a filmelor, casă în care un grup de inimoși încearcă să dezmorțească apatia localității. Se organizează ansamblu vocal, un grup vocal folcloric (*Dunăreanca*), suite de dansuri dobrogene, dans modern și teatru, unul din inițiatori fiind poetul Marian Dopcea. Biblioteca orășenească (28000 volume) și cea a liceului (10000 volume) atrag împreună circa 1800 de cititori, în cea mai mare parte elevi ai școlii.

Dacă asupra numelui Isaccea înclinăm să acceptăm ipoteza lui N. Iorga (deși ar putea fi considerat și ca o combinație între un nume propriu, Isac, la care s-ar fi putut adăuga sufixul "cea"), în legătură cu Oblucița, există două variante de explicare, ambele fiind de sorginte slavă: obluc = arc, respectiv oblucica (sârb) = coviltir. Ne este greu să optăm pentru oricare din ele, deoarece nu au nici un suport geografic. Dacă acceptăm că Dunărea și-a schimbat traseul în funcție de inundațiile periodice pe care le producea, apare plauzibilă explicația dată de arheologul Victor Bauman, care crede că *arcul* ar putea să fi fost un pod peste un fluviu ceva mai îngust decât în prezent, la un vad mai vechi de trecere. În acest context ar putea fi explicată și semnificația numelui Noviodunum, care ar putea fi îngemănarea dintre novio, cu sensul de nou și

Duna, numele vechi atribuit de geto-daci fluviului, deci s-ar traduce prin ***noua Dunăre***, și acest nume fiind legat de o presupusă modificare a albiei.

Reținem și încercarea medicului englez Adam Neale de a explica numele Isacei, chiar dacă aceasta pare destul de fantezistă, fiind rodul lecturilor sale și cunoștințelor de latină și greacă. El crede că la originea numelui ar sta cuvintele “is”, semnificând “muncă” sau “mână de lucru” și respectiv “axi”, care înseamnă “putere” sau “forță armată”. Așadar, numele ar fi tradus prin “***lucrarea unei armate***”. Neale își întemeiază ipoteza pornind de la rolul de vad de trecere pentru armatele cuceritoare, începând cu cele ale persanului Darius, continuând cu turcii lui Osman (1621), care au invadat Polonia sau cei ai lui Batlagi Mehmet (1711), care l-au atacat pe Petru cel Mare al Rusiei trecând pe aici.

IULIA

Alte denumiri: **Cineli**, până în 1923

Sat component al comunei Izvoarele, este situat la circa 6 km SE de centrul de comună, pe drumul spre N. Bălcescu. Este străbătut de râul Taița fiind dominat la NV de dealul Consul și spre E de terminațiile sudice ale Podișului Niculițelului.

Este accesibil din trei direcții: Măcin, Babadag și Tulcea, drumurile intersectându-se la circa 3 km NV de sat. Vatra sa este despărțită în două de râul Taița, având tendințe de răsfirare.

Aspect din Iulia (foto V. Leonov)

Se pare că a fost întemeiat în sec. XVIII și a fost locuit cu precădere de bulgari, deoarece în 1896, toți cei 380 de locuitori aparțineau acestei etnii. Doi ani mai târziu, s-a construit biserica.

Exploatarea minereului de fier, care a funcționat aici câțiva ani (astăzi este abandonată), a întreținut o populație relativ constantă: 314 locuitori în 1900, 567 în 1912, 618 în 1930, 471 în 1948, 612 în 1956, 563 în 1966, 484 în 1977, 360 în 1992 și 339 în 2002, toți români.

Populația actuală este ocupată cu agricultura, atât cultura cerealelor cât și creșterea animalelor având valori egale, fără un randament deosebit.

Clădirea școlii adăpostește grupa de grădiniță și ciclul primar. Dotările satului se rezumă la un magazin alimentar și un bar.

Numele Cineli este o formă modificată de la turcescul Cini-Ali (se citește gini Ali), având semnificația de ***decorația lui Ali*** și se leagă, credem noi, de numele satului de reședință, Alibeichioi (***satul boierului Ali***). Cel actual a fost atribuit în cuplu cu Alba, sat din aceeași comună.

IZVOARELE

Alte denumiri: **Alibeichioi**, până în 1923; **Regele Ferdinand**, între 1923-1947, **General Marcos**, între 1947-48; **Filimon Sârbu**, între 1948-1964

Reședința comunei omonime, este situată într-o mică depresiune de la poalele sudice ale Podișului Niculițel, dominată de dealul Consul (333 m) la SV, dealul Bujorului (228 m) la E și dealul Caracuş (244 m) la N.

Dealul Consul l-a impresionat în mod deosebit pe I. Simionescu în 1928, când acesta vizita nordul Dobrogei: *Vine de roci eruptive se întretaie în toate părțile. Împotriva lor armata agenților externi s'a luptat cu greu. Astfel au rămas ca niște creste, înșirate în lungul drumului.*

Dealul Consul (foto V. Leonov)

Așa a luat naștere și dealul Consul, cu nume ciudat, o piramidă de porfir și marmoră, izolată între Ortachioi, Alibeichioi, Dautcea și Cineli, ca un enorm tron pe care-l încinge Taița din trei părți.

Jocul forțelor a creat aici unul din cele mai frumoase monumente naturale din câte există pe fața pământului românesc, un munte abea de 332 m. înălțime, dar care poate fi dat ca exemplu tipic, de noțiunea unui munte.

Văzut dinspre Cineli, după gardul de arbori înșirați în jurul lui, impresia este chiar captivantă. Pare a fi o piramidă egipteană, mai înaltă, mutată din mediul ei pustiu.

Peste tronul mândru, cu mânere de marmoră roșie, demn de vre-o ființă mitică, este asvârlit covorul țăsut din arbori deși, iar prin rariști, la sfârșitul primăverii sclipesc ca pietre prețioase, cupele florilor boghioase.

O suprafață de 328 ha din Dealul Consul a fost declarată rezervație naturală peisagistică.

Vatra satului este străbătută de râul Taița, care primește câțiva afluenți nesemnificativi (ca debit), dar care au săpat văi adânci în stratele cu rocă dură care aflorează peste tot. Forma satului este poligonală, cu structură de tip adunat și textură destul de regulată.

La poalele dealului Consul au fost dezgropate urmele unui important castru roman, dublat de o așezare, care aveau rolul de pază și supraveghere a unei intersecții vitale de căi de comunicații.

Satul actual se presupune că a fost fondat în jurul anului 1833 de către familiile de români sosite din localitățile înconjurătoare, pentru a scăpa de

impozite. Tot aici s-a instalat și un puternic grup etnic grecesc, care a supraviețuit până astăzi.

Despre acest grup etnic, un fost primar al comunei (Tranulea Stere) afirma că ei ar fi fondat satul în 1828, iar grecii erau refugiați din timpul revoluției grecești, care au fugit de cruzimile pe care le comiteau turcii. Inițial 7 familii din Caracalisia au migrat spre Basarabia, de unde au plecat în 1828 spre Dobrogea, ajungând pe actualul amplasament al satului, unde au întemeiat o așezare, fiind urmați de alți concetățeni. Aceeași persoană menționează că în școală, limba greacă s-a predat ca limbă secundară până în 1946, absolvenților eliberându-li-se certificate de absolvire, pe care se specifica naționalitatea greacă și respectiv originea etnică greacă.

În 1859 s-a construit biserica iar în 1884 școala, clădirea primăriei fiind înălțată în 1894. În biserica satului slujbele se țineau în limba greacă. Gr. Dănescu arată că în 1896 etnicii greci erau atât de numeroși încât ei deveniseră majoritari. De atunci ponderea lor a scăzut, ajungând ca în prezent ei să numere doar ceva mai mult de 300 de persoane. Populația a evoluat astfel: 668 locuitori în 1900, 977 în 1912, 1333 în 1930, 1812 în 1948, 2146 în 1956, 2213 în 1966, 2172 în 1977, 1838 în 1992 și 1670 în 2002.

Agricultura este ocupația preponderentă, pedominând culturile cerealiere și vița-de-vie. În sat mai există un centru de vinificație, a cărui viață a devenit incertă, mai ales după dezafectarea unei mari suprafețe de vie, între Izvoarele și Horia.

În Izvoarele funcționează o grădiniță și o școală cu clasele I-VIII, având la dispoziție 4 corpuri de clădiri, deci un spațiu excedentar, în condițiile scăderii populației școlare.

Decorațiunile avimorfe ale ferestrelor sunt specifice satului Izvoarele (foto Gh. Băisan)

Căminul cultural poate servi și ca cinematograf, el având în dotare și o bibliotecă cu peste 7600 de volume. Între manifestările culturale organizate se remarcă dansurile și obiceiurile tradiționale grecești, păstrate la fel de riguros ca și portul specific, de membrii grupului etnic grecesc. Ca un element specific, semnalăm casele vechi, care prezintă ferestre cu motive traforate avimorfe. În multe din cântecele lor, pe lângă teme de dragoste și evenimente din viața satului, se regăsesc, așa cum se specifica și în dicționarul Lahovari, cele despre gonirea lor de către ruși din Basarabia, asuprirea turcească, jafurile cercheze și luptele de la Sevastopol.

Satul dispune de un dispensar medical, câteva magazine mixte, chioșcuri alimentare, baruri, o moară, oficiul poștal și două biserici, din care una stilistă.

După cum se poate observa, satul a purtat de-a lungul timpului multe nume, unele pentru o perioadă scurtă, în funcție de capriciile regimului politic aflat la putere. Primul nume, Alibeichioi, este turcesc și semnifică **satul boierului Ali**.

JIJILA

Alte denumiri: **Jijiana**, până în 1877; **Cicila**, în timpul ocupației otomane

Sat de reședință al comunei cu același nume, este situat în vestul județului, la circa 70 km de municipiul Tulcea, pe prelungirile de NV ale Culmii Pricopanului, care scad în altitudine (50-100 m), făcând loc luncii largi a Dunării. În NV satului se află o zonă joasă, ocupată cândva de apele lacului Jijila, spre care se îndreaptă și apele pârâului care străbate localitatea. Acest lac a fost preluat de investitori particulari care l-au drenat, terenul primind destinație agricolă, o bună parte fiind în prezent nefolosit.

În sat se ajunge fie dinspre Măcin, fie dinspre Tulcea sau Galați.

Are o vatră de tip adunat, cu o dezvoltare de-a lungul șoselei care străbate localitatea și străzi care coboară perpendicular pe această axă de comunicație.

Jijila este un loc de veche existență geto-dacică, în care au fost scoase la iveală urme ale culturii Gumelnița. Este posibil ca și numele să fie foarte vechi, el fiind preluat de turci și ușor modificat, sub forma Cicila.

În jurul anului 1730 au sosit aici tătarii din Crimeea, care au pus bazele unei așezări noi, într-o zonă în care locuirea a încetat doar vremelnic, de-a lungul timpului. E posibil ca încă de la început tătarii să fi întâlnit aici câțiva **dicieni**, dar cert este că românii au venit în mai multe rânduri, din Muntenia, Moldova și Basarabia. Evenimentele istorice nu au ocolit localitatea, așa se face că agentul Korsak număra în Jijila doar 20 de case (1849), locuite de turci și români. Avem destule rezerve în ceea ce privește corectitudinea acestor date, pentru că această valoare (20) apare obsedant, la mai toate satele inventariate de el.

După 1878 populația musulmană (atât cât a fost) a migrat, locul ei fiind luat de alți români, în a doua parte a sec. XIX ridicându-se cele mai importante instituții: biserica (1859), școala (1880) și primăria (1888). Amănunte ne sunt furnizate de dicționarul Lahovari, care arată că biserica a fost ridicată de săteni, cu sprijinul preotului Mihai și maistrului Alexie, iar școala era frecventată de 95 elevi (în anul școlar 1893-94). În sat existau în acel moment 112 pluguri și 6 comercianți.

În ultimul veac, populația a înregistrat următoarea evoluție: 1280 locuitori în 1900, 1747 în 1912, 2094 în 1930, 2896 în 1948, 3271 în 1956, 3357 în 1966, 3943 în 1977, 4207 în 1992 și 4372 în 2002, aproape toți locuitorii fiind români. După cum se poate observa, este una din puținele excepții care privesc evoluția populației localităților din județul Tulcea, în sensul că s-a semnalat o creștere constantă, datorită stabilității economice.

Ocupațiile de bază sunt cele agricole (cereale, tutun, floarea soarelui), o mică parte se ocupă cu pescuitul sau lucrează în unități economice din Brăila, Măcin sau Galați sau desfășoară activități comerciale și meșteșugărești în sat. Se exploatează roci de construcții din apropierea satului Garvăn, cariera asigurând alte câteva locuri de muncă.

Satul arată destul de plăcut, gospodăriile sunt mari, frumoase, bine îngrijite, ultima realizare a celor din Jijila, pentru care sunt invidiați de cei din jur, fiind racordarea la alimentarea cu gaz metan.

Învățământul este reprezentat de grădiniță și o școală cu clasele I-VIII, având la dispoziție cinci corpuri de clădiri. Satul mai are un cămin cultural, dotat cu bibliotecă, un dispensar uman, magazine mixte, baruri, brutărie, stație de benzină, oficiu poștal și două biserici ortodoxe cu doi preoți parohi.

Jijila se comportă ca un punct de stabilitate economică și demografică, condițiile de viață încurajând populația să rămână pe loc.

Gr. Dănescu considera numele satului ca fiind de sorginte slavă, fără a aduce alte precizări. Noi credem că numele este mult mai vechi și ar putea proveni de la rădăcina indoeuropeană *guel*, cu sensul de *apă curgătoare*, de la care au derivat și alte hidronime, precum Jiu, Jijia sau Gilort. Aceeași opinie a fost exprimată și de C. M. Ștefănescu, care crede că numele satului ar fi fost preluat de la cel al pârâului care trece prin localitate.

JURILOVCA

Alte denumiri: **Jiurelu**, până în 1865; **Jurilovca**, între 1865-1985; **Unirea**, între 1985-1989

Satul de reședință al comunei omonime, este situat în nordul lacului Golovița, la circa 5-6 km V de capul Doloșman, într-o regiune în care dealurile estice ale Podișului Babadag coboară în trepte spre lacurile Razim și Golovița, formând promontorii stâncoase. La N este dominat de dealul Cerdac (50-100 m), iar la S este delimitat de câmpia îngustă din jurul lacului.

Este accesibil dinspre Babadag (prin Enisala) sau Două Cantoane.

Vatra satului este de tip adunat și are o textură relativ regulată, cu ulițe care se intersectează în unghi drept. Multe din casele așezate de-a lungul șoselei principale, care străbate satul, sunt arătoase, au curți îngrijite și bolți de viță în față. Ele sunt rezultatul câștigurilor mari realizate de pescari, mai demult, sau mai recent, de cei plecați să muncească în străinătate.

În apropierea satului, la Capul Doloșman, au fost scoase la iveală ruinele cetății grecești Argamum (sec. VI î.Hr.), adăpostind fragmente de ceramică, unelte din fier și bronz, vârfuri de săgeți sau monede.

Nu se știe cu precizie când și cine a întemeiat satul actual. În prima parte a sec. XIX el era populat cu tătari, bulgari și ruși. E posibil ca elementul slav să fi fost mai numeros, slavii dând și numele, ușor modificat, în mai multe feluri. După 1850 se observă un aflux important de ruși-lipoveni, care înlocuiesc treptat pe turci și tătari. Bulgarii au părăsit ceva mai târziu satul, după 1940.

Pe seama lipovenilor este pusă biserica ridicată în 1871, în 1904 fiind menționată și o școală lipovenească. Lahovari dă drept an al construirii bisericii lipovenești 1881, arătând că aceasta era încadrată în 1900 cu 2 preoți, un diacon

și 2 cântăreți. Cât privește școlile, acestea erau în număr de trei, una fiind românească și două lipovenești.

Personalul primăriei în 1928 (foto din colecția P. Condrat)

După 1900, populația a avut următoarea evoluție: 2653 locuitori în 1912, 3611 în 1930, 2814 în 1948, 3011 în 1956, 3472 în 1966, 3361 în 1977, 3158 în 1992 și 2899 în 2002. Astăzi, doar 14% din locuitori sunt români, ceilalți fiind ruși-lipoveni, la care se adaugă 7-8 ucraineni.

Actualii locuitori se ocupă, la fel ca și strămoșii lor, cu agricultura și pescuitul, la care se mai adaugă și unele meșteșuguri. O parte a forței de muncă este plecată temporar la lucru în străinătate, în țări precum Italia, Spania, Israel, Turcia sau Grecia.

Portul pescăresc (sursa: Internet)

Între dotările economice locale trebuie menționată asociația agricolă, centrul de vinificație, atelierele de tâmplărie, marangozerie, suduri metalice și reparații agricole, ca să nu mai vorbim de asociațiile piscicole și de transport și agrement, care fac legătura cu punctul turistic Gura Portiței. În sat ființează două societăți axate pe prelucrarea peștelui, utilizând materia primă locală, dar și pește adus din import, procesat și exportat ulterior.

Satul dispune de o grădiniță, școală cu clasele I-VIII și SAM, cu profil industrie alimentară.

Căminul cultural (numit centru de cultură) dispune de o bibliotecă cu 13000 de volume (la care se adaugă cele 14500 ale școlii) și adăpostește activitatea unui ansamblu folcloric lipovenesc.

Centrul de sănătate este foarte bine încadrat, pe lângă el, cetățenii având la dispoziție și două farmacii, dar veterinarie.

Localitatea are o rețea comercială bogată, alcătuită din magazine mixte, chioșcuri alimentare, baruri, restaurante, piață agroalimentară, 2 brutării și o benzinărie. Între celelalte dotări mai semnalăm oficiul poștal cu centrală

telefonică digitală, moara, un hotel cu 12 locuri, recent modernizat și redat circuitului turistic, câteva pensiuni și un alt hotel aflat în curs de construire, precum și satul de vacanță de la Gura Portiței, cu dotări moderne. Acestea indică faptul că localitatea se orientează corect spre o activitate până acum neglijată, cu certe perspective de dezvoltare și sursă sigură de venituri.

Pescari pe Razim (foto P. Condrat)

Între obiectivele turistice, pe lângă complexul deja menționat, care oferă un loc pitoresc, sălbatic și liniștit, mai semnalăm rezervația naturală **Capul Doloșman** (125 ha), care ocupă un promontoriu stâncos ce avansează puternic spre E, separând lacurile Razim și Golovița. Este o regiune acoperită cu vegetație de stepă, cu arbuști xerofiti, în care se remarcă unele elemente rare, precum măslinul dobrogean (*Ziziphus jujuba*) și spinul lui Cristos (*Paliurus spina-cristi*).

Capul Doloșman (foto V. Leonov)

Aici se întâlnesc numeroase exemplare de șarpe rău (*Coluber caspius*), care atinge 2,5 m lungime, șerpi de casă (*Natrix natrix*) și de apă (*Natrix tessellata*) sau broaște țestoase. Cu aspect oarecum asemănător, se înscrie și rezervația **Călugăru-Iancina** (130 ha) pe lista arealelor ocrotite ale județului.

Ruinele cetății Argamum, ar putea constitui, de asemenea, o atracție turistică, cu condiția amenajării drumului de acces și restaurării și semnalizării corespunzătoare.

Cetatea Argamum (sursa: Internet)

În Jurilovca s-a născut unul din cei mai reputați culegători de folclor, coregraful Roman Jora, iar arta românească a beneficiat de serviciile sculptorului Nicolae Șaptefrați.

Numele localității a stârnit numeroase controverse, existând mai multe explicații care încearcă să se apropie de adevăr. Gr. Dănescu crede că numele ar proveni de la un presupus întemeietor, un pescar lipovean pe nume Jurilka, venit din Vâlkovo (Ucraina), cel care împreună cu alți pescari refugiați din cauza persecuțiilor religioase, ar fi pus bazele așezării. Nici o dovadă nu sprijină această ipoteză, deși nu e de neglijat.

Alții vorbesc de un anume Jurba, pe care îl consideră ctitorul localității. Alte păreri, pornind de la rezonanța slavă, cred că ar putea proveni de la *juriti*, tradus prin *jeluire, tânguire*, asociat cu accidente produse pe lac sau pe mare, în rândul pescarilor.

În sfârșit, se crede că un alt cuvânt rusesc, *juravli* (cocor), ar sta la baza actualului nume, care ar fi trebuit să sune Juravliovca, tradus în românește prin forma **Cocorăști**.

LĂSTUNI

Alte denumiri: **Hagilar**, până în 1964

Localitate componentă a comunei M. Kogălniceanu, este situată la circa 4 km SV de centrul de comună. Este amplasată într-o zonă depresionară largă, din care se înalță insular Dealul Mării (Deniztepe), cu 270 m, satul fiind situat la poalele NE ale acestui deal, traversat de pâraul Hagilar.

Din centrul de comună, un drum modernizat este cel care asigură accesul în sat. Vatra sa este de tip adunat și prezintă o textură haotică, spre periferie având tendința de risipire.

Se presupune că a fost întemeiat în jurul anului 1600 de un grup de turci hagii, care veneau din pelerinaj de la Mecca, de unde și numele inițial (de la cuvântul turcesc *haggilik*, care înseamnă *peregrinare, pelerinaj*). Paralel cu ei, dar mai cu seamă după 1878 au poposit aici bulgarii și românii. Pe la 1877 cei mai mulți locuitori erau turci și cerchezi, iar la sfârșitul sec. XIX toți cei 725 locuitori erau bulgari.

A cunoscut aceeași soartă ca toate satele bulgărești, în sensul că după 1940 s-a produs schimbul de populație, locul bulgarilor fiind luat de aromânii

veniți din sudul Peninsulei Balcanice, care au adus cu ei obiceiul păstoritului. Un mic grup de populație a venit relativ recent și dinspre județele din Moldova.

În dicționarul lui Lahovari se pomenea o școală zidită pe vremea turcilor, reclădită în 1892, frecventată de 40 de copii și biserica, cu un preot. Satul dispunea de 60 de pluguri și 2 mașini de secerat.

Vechea biserică, ctitorită în 1853 s-a prăbușit datorită cutremurelor din 1977 și 1986, ea fiind refăcută recent, grație donațiilor unor oameni bogați. Nu același lucru s-a întâmplat cu satul în ansamblu, care arată dezolant, aromânii migrând spre Tulcea sau Constanța, în sat rămânând o populație săracă, care trăiește în gospodării modeste, cu un aspect deloc plăcut.

Fenomenul de părăsire a satului este reflectat și de evoluția numărului de locuitori din ultimele decenii, datorită scăderii natalității, fapt care a afectat și școala, care a rămas doar cu ciclul primar, deși s-a construit un local nou, modern. Elevii de gimnaziu se deplasează acum în centrul de comună.

În ultimul secol numărul de locuitori a cunoscut următoarea oscilație: 825 în 1900, 1019 în 1912, 1324 în 1930, 1194 în 1948, 1336 în 1956, 1414 în 1966, 977 în 1977, 761 în 1992 și 601 în 2002. Astăzi au mai rămas în sat circa 50 de aromâni, tendința fiind ca locul lor să fie luat de țigani.

Creșterea ovinelor reprezintă ramura tradițională și totodată cea mai rentabilă a agriculturii. Se cultivă și cereale și plante tehnice, fără a egala ponderea și rentabilitatea zootehniei. Există câteva familii de oieri, adevărate clanuri, cu o situație materială prosperă, care contrastează cu cea a majorității populației.

În modernul local al școlii funcționează o grupă de grădiniță și două clase simultane ale ciclului primar. Între puținele dotări ale satului se remarcă o moară, niște chioșcuri alimentare și un bar. Biserica ortodoxă, prea fastuoasă pentru aspectul satului, este slujită de un tânăr preot paroh, care este unul din artizanii construirii noului lăcaș creștin, care se considera pierdut pentru totdeauna.

LETEA

Alte denumiri: **Nedilchioi, Litca, Lete**

Satul Letea face parte din comuna C. A. Rosetti, fiind amplasat în centrul grindului care-i poartă numele, la aproape 5 km V de centrul de comună, de care este legat printr-un drum neamenajat.

În nordul satului se întinde pădurea Letea, rezervație naturală, în celelalte părți satul fiind înconjurat de câmpuri întinse, acoperite cu o pășune ideală pentru creșterea vitelor, în vest fiind un canal care semnalează prezența unei vaste depresiuni deltaice, acoperite cu lacuri, mlaștini sau plaur.

Vatra sa are o formă ușor alungită, pe direcția NV-SE, conform dispunerii vechilor cordoane litorale. Distanțele dintre gospodării sunt mari, cu terenuri cultivate sau neutilizate (japșe temporar umede).

Uliță din Letea (foto din arhiva Școlii Sf. Gheorghe)

Localitatea apare menționată pe o hartă franceză din 1800 sub forma Lete, ceea ce indică o locuire mai veche, populația fiind alcătuită atunci din ruși-lipoveni. Chiar și în 1896, toți cei 334 locuitori aparțineau acestei etnii. Ei sunt cei care au ridicat biserica, în 1865 și școala în 1880.

În ultimele decenii populația s-a diminuat considerabil, fiind mai puțin de jumătate din numărul de locuitori înregistrați la începutul secolului. Cauzele care au generat acest fenomen au fost, ca peste tot, îmbătrânirea și scăderea nivelului de trai, la care s-a adăugat migrația spre oraș, fenomen mai atenuat astăzi decât acum 20-30 de ani. Din 1900, când se înregistrau 625 locuitori, populația a evoluat după cum urmează: 920 locuitori în 1912, 930 în 1930, 988 în 1948, 1000 în 1956, 967 în 1966, 698 în 1977, 456 în 1992 și 404 în 2002. Astăzi, 61% din locuitori sunt români, 39% sunt ucraineni și doar 2-3 ruși-lipoveni.

Biserica satului (foto din arhiva Școlii Sf. Gheorghe)

Scăderea populației nu trebuie să surprindă deoarece una din activitățile tradiționale, pescuitul, a scăzut mult în randament, creșterea animalelor, deși rentabilă, neputând să compenseze acest lucru, distanța față de piețele de valorificare fiind un impediment insurmontabil.

Aspectul satului lasă mult de dorit, senzația pe care el o degajă fiind de sărăcie și izolare față de lumea civilizată.

Școala din sat a fost recent modernizată, dar eforturile financiare par hazardate, deoarece ea nu mai este frecventată decât de elevii unei clase simultane pentru ciclul primar și copiii de grădiniță. Dotările satului înseamnă un magazin mixt și agenția poștală, dispensarul uman nemaifiind utilizat, din lipsă de personal calificat, precum și biserica, ce se va transforma, după câte se aude, în mănăstire.

Deși senzația de pustiu, de loc în care nu se întâmplă nimic este copleșitoare, cei ce doresc să se relaxeze, să uite de stresul citadin ar putea găsi câteva gazde care să ofere servicii turistice. Pădurea din apropiere și balta, cu posibilități de pescuit sportiv, ar putea fi atuuri în plus.

Cu toate acestea, este greu de presupus că satul se va dezvolta în viitorul cel puțin apropiat, în condițiile demografice arătate.

Rezervația Pădurea Letea este unul din cele 18 areale strict protejate din perimetrul Rezervației Biosferei Delta Dunării, acoperind o suprafață de 2825 ha. Ea se prezintă sub forma unor fâșii prelungi, numite hasmacuri, situate între dunele nisipoase, având o dispunere în formă de evantai.

Speciile lemnoase sunt reprezentate de stejarul de luncă, stejarul brumăriu, ulmul, frasinul de luncă și cel pufos, plopul alb și negru, la care se adaugă numărul mare de plante agățătoare, care dau aspectul de pădure tropicală, numai că spre deosebire de pădurile de la tropice, caracterizate prin temperaturi ridicate și umezeală mare, cele de aici sunt răcoroase și uscate, din cauza cantităților reduse de precipitații care se înregistrează în deltă (sub 400 mm anual), fiind regiunea cea mai uscată a țării.

Numele Nedilchioi este turcesc și a fost dat în onoarea pașei Nedil, guvernatorul deltei, traducându-se prin *satul lui Nedil*.

Numele actual, Letea, are origine mai controversată. Unii cred că Lete ar fi numele favoritei pașei, urzindu-se o legendă pe această temă. O altă ipoteză consideră că ar fi de proveniență slavă, semnificând *sălaș de vară*, sau *loc unde se duc vacile vara la păscut*. Personal, înclinăm spre cea de-a doua variantă, justificată și de situația din prezent, când vacile găsesc în zonă pășuni foarte bune, activitatea fiind atât de veche, încât unele animale lăsate să pască s-au sălbăticit și au pătruns chiar în perimetrul rezervației.

LUMINIȚA

Alte denumiri: **Urumbei**, până în 1924; **Regina Elisabeta**, între 1924-1948; **Elena Pavel**, între 1948-1964

Sat aparținând comunei Topolog, este situat la 5 km NV de reședința de comună, la obârșia pârâului Roștiilor, între dealurile Ozângele (341 m) și Movila lui Nae (230 m). Are o vatră adunată și cu textură regulată, fiind așezat pe un relief domol, cu altitudini de 170-230 m.

Din centrul satului-reședință de comună se desprinde drumul care duce în localitate, trecând mai departe, spre comuna Dorobanțu.

Vechea cișmea (foto V. Leonov)

La începutul sec. XIX satul era locuit de tătari, care se pare că sunt fondatorii, dovadă fiind primul nume. Alături de ei, mai locuiau români, cerchezi și turci, posibil și câțiva greci. După 1850 și mai ales după 1878 populațiile neromânești s-au retras spre alte orizonturi, rămânând în sat numai românii. Populația a avut o evoluție destul de constantă: 586 locuitori în 1900, 881 în 1912, 694 în 1930, 594 în 1948, 698 în 1956, 548 în 1966, 396 în 1977, 306 în 1992 și 316 în 2002.

Diminuarea numărului de locuitori de după 1966 s-a datorat mai ales migrației spre oraș, la acest fenomen adăugându-se procesul de îmbătrânire și dezechilibrul grupelor de vârstă, ca urmare a scăderii nivelului de trai. Acest proces pare ireversibil și prezintă riscul diminuării și mai drastice a numărului de locuitori, punând în pericol însăși existența așezării.

Ocupațiile locuitorilor de astăzi sunt cultura plantelor și creșterea ovinelor, prima ramură fiind sprijinită de existența câtorva asociații agricole, fără personalitate juridică.

În cea mai impunătoare clădire din sat funcționează școala cu clasele I-IV și grădinița. Modestia localității este dovedită și de gradul de dotare: două magazine mixte, o agenție poștală și biserica ortodoxă, slujită de un preot paroh. Căminul cultural este doar o tristă amintire a ceea ce era cândva.

Numele inițial, Urumbei, este tătarăsc sau turcesc, însemnând **boierul grec** (C. Brătescu îl traducea prin forma **prințul grec**). El ar putea proveni de la un eventual negustor grec, care ar fi locuit la începutul existenței localității.

LUNCA

Alte denumiri: **Kanlibugeac**, până în 1924

Sat component al comunei Ceamurlia de Jos, este situat la 5 km E de reședința de comună, într-o zonă de câmpie care mărginește la N lacul Golovița, fiind dominat spre N de pantele domoale ale dealurilor din Podișul Babadagului.

Satul este amplasat pe drumul care leagă Două Cantoane de Jurilovca. Vatra are forma unui poligon, de tip adunat, cu textură neregulată în centru și mai ordonată spre E și V. În perimetrul localității, distanța dintre gospodării este relativ mare și apar multe spații cultivate sau neutilizate.

Cândva a fost centru de comună, având în administrare și satul Pașa Câșla (Vișina).

Localitatea a fost întemeiată în sec. XVIII de tătari și locuită de aceștia împreună cu turci și cerchezi, alături de care s-au stabilit în mai multe etape și familii de români, mai cu seamă mocani. Informații despre acest aflux de români ne sunt furnizate de urmașii acelor mocani: ***Eu sunt născut în Lunca, dar bunicul și părinții sunt mocani din Covasna, județul Trei Scaune.***

Ei au venit în Dobrogea prin anul 1835; ei au bătut cel dintâi par de români în acest sat căruia i se zicea Canli-Bugeac, iar acum Lunca; când au venit erau vreo 20 de case turcești și 10 cerchezești (Ionică Andrei, citat de D. Șandru).

Conform învățătorului Vasile Rădulescu, citat de același D. Șandru, satul a fost întemeiat anterior anului 1800 de câteva familii de turci și cerchezi. În jurul anului 1800 au sosit aici și câteva familii de ruși, mai târziu cele de bulgari, românii fiind semnați după 1830, confirmând spusele lui I. Andrei. După plecarea turco-tătarilor și ulterior a bulgarilor, cei mai vechi locuitori ai satului erau mocanii și cojanii, locul bulgarilor fiind luat de refugiații din Cadrilater, numiți timoceni.

Prima școală a fost ridicată în 1880, în 1893-94 ea având 120 de elevi și un învățător, iar biserica tot în 1880, ea fiind refăcută de populația română în 1899, când avea un preot și un cântăreț.

La 1896 satul avea circa 755 locuitori, români, ruși și bulgari.

Populația a avut o evoluție destul de constantă, exceptând ultimele decenii: 831 locuitori în 1900, 1231 în 1912, 1571 în 1930, 1536 în 1948, 1840 în 1956, 1887 în 1966, 1615 în 1977, 1404 în 1992 și 1362 în 2002. Din această ultimă cifră, doar 8 erau ruși-lipoveni, restul fiind români. După cum se vede, n-a mai rămas nici urmă din cei care au pus temelia satului.

Actualii locuitori se îndeletnicesc cu agricultura, pentru care există numeroase asociații, pescuitul fiind o ocupație secundară, practică neorganizată, oieritul pierzând mult din rolul de altădată, datorită luării în cultură a unei mari suprafețe de pământ și restrângerii zonelor destinate pășunatului. La intrarea în localitate, în locul fostului CAP, a luat naștere un adevărat holding agricol, care oferă o perspectivă nouă asupra viitorului satului.

În localul școlii, recent modernizat, își desfășoară activitatea elevii claselor I-VIII și copiii de grădiniță. Satul dispune de un cămin cultural, un dispensar uman, magazin mixt, chioșcuri alimentare și baruri, o agenție poștală și biserica ortodoxă, deservită de preotul paroh.

Singura șansă de supraviețuire a localității rămâne dezvoltarea agriculturii, eventual diversificarea ei și reînființarea sistemului de irigații care să compenseze lipsa de precipitații.

În legătură cu numele satului, de origine turcă, circulă o legendă, preluată de Gr. Dănescu și ulterior de Lahovari, care spune că nuntașii cerchezi participanți la două nunți diferite s-ar fi întâlnit față în față. Tradiția cercheză cerea ca cei care întâlneau o nuntă să se dea la o parte, dar cum nici una din tabere nu dădea semne că ar ceda, s-au încăierat și au ajuns la bătaie

sângeroasă, soldată cu moartea participanților la eveniment. Numele s-ar traduce prin *loc însângerat* (kanlî = a sângea; bugeac = câmp).

LUNCAVIȚA

Alte denumiri: **Luncaviț;** **Loubcovitz;** **Lukavița** (Korsak – 1849)

Luncavița este reședința comunei omonime, fiind situată la 53 km V de municipiul Tulcea, pe drumul Tulcea - I. C. Brătianu. Vatra satului, de formă neregulată și de tip adunat, este formată din două nuclee inegale, despărțite de valea râului Luncavița, cu tendința de dezvoltare tentaculară spre satul Văcăreni sau spre popasul turistic de la Valea Fagilor.

Relieful este reprezentat de planul de racord al Podișului Dobrogean cu lunca Dunării, fiind dominat de dealurile Luncavița, Pietrosu și Milan. Pe stivele groase de loess, care apar în relief sub forma unor maluri abrupte, s-au dezvoltat soluri fertile, ieale pentru agricultură. Lunca din apropierea Dunării are o extindere apreciabilă, fiind mai favorabilă culturilor agricole, datorită umidității mai ridicate din sol.

Este un punct de veche locuire geto-dacică, în locul *La Cetățuie* fiind descoperite urme aparținând culturii Gumelnița. Satul actual apare menționat în sec. XVI pe un defter turcesc, apoi pe o hartă franceză din jurul anului 1800, sub forma Loubcovitz, o deformare de la numele actual. În sec. XIX a fost populat cu români veniți din zona Bugeacului (sudul Ucrainei), Muntenia și Moldova, care au contribuit la ridicarea bisericii (1827) și școlii (1880).

Dacă dăm crezare informațiilor transmise de agentul polon Korsak, în jurul anului 1849 satul avea numai 25 de case, locuite de turci și români. Oricât de grele ar fi fost vremurile, este greu de crezut că la acel moment era o localitate atât de modestă, ținând cont de datele recensământului din 1900, când se înregistrau 1567 persoane, sau de cele din 1896, când erau 1340 locuitori. Nu știm ce surse de informare a avut la dispoziție agentul polon, dar putem bănui că multe din acestea i-au furnizat date fanteziste, eronate !

De atunci, populația a evoluat astfel: 2505 locuitori în 1912, 2548 în 1930, 3166 în 1948, 3711 în 1956, 3431 în 1966, 3605 în 1977, 3667 în 1992 și 3723 în 2002, aproape toți români.

Ocupația de bază o constituie agricultura, terenurile din jurul localității fiind favorabile pentru cultura cerealelor și plantelor tehnice, la fel ca și pentru creșterea animalelor, deși condițiile climatice afectează randamentul agriculturii de astăzi. Partea de sat străbătută de râul Luncavița sau lunca Dunării sunt favorabile pentru legumicultură (roșii, ardei, pepeni). În localitate funcționează mai multe asociații agricole care încearcă să reînnoade tradiția fostului CAP, ale cărui dotări, la fel ca și cele ale centrului de vinificație au fost în mare parte distruse sau înstrăinate.

Cândva, satul era vestit pentru industria mică și artizanală (ateliere de curelărie, împletituri din papură), astăzi aceste preocupări fiind aproape abandonate, un singur cetățean ocupându-se cu realizarea împletiturilor din papură.

Cele trei localuri destinate învățământului adăpostesc grădinița și clasele I-VIII și SAM, școala fiind dotată cu o bibliotecă cu peste 4500 de volume. Acestea i se adaugă și cea comunală, care dispune de un fond de carte cifrat la peste 10000 de volume.

Între dotările localității menționăm dispensarul uman și farmacia, mai multe magazine, chioșcuri alimentare, baruri, restaurant, magazin de legume și fructe, telefonie publică, o moară, benzinărie, oficiul poștal și biserica ortodoxă, slujită de un preot paroh.

Numeroase gospodării sunt mari, prospere, bine întreținute, ele dând o notă optimistă, care conferă siguranța existenței localității o perioadă lungă de timp de acum înainte. La marginea dinspre vest a localității a apărut un șir de case noi, semn că satul se dezvoltă, inclusiv în ceea ce privește numărul de locuitori.

Luncavița rămâne un nume de referință în zonă, fiind un fel de model și totodată un pol de dezvoltare, care va atrage locuitorii să rămână și să dezvolte activitățile tradiționale, sau să introducă altele noi, poate agroturismul, care este neglijat pentru moment, deși potențial ar exista cu prisosință.

În apropierea satului, la 5-6 km se găsește rezervația forestieră **Valea Fagilor**, un relict terțiar care prezintă o asociație specifică făgetelor din Subcarpați, într-o regiune unde predomină vegetația termofilă. Rezervația este parte componentă a Parcului Național al Munților Măcinului.

Drumul de acces (deocamdată prost întreținut) și lipsa marcajelor corespunzătoare fac ca această rezervație să rămână în afara circuitului turistic, deși în apropiere este un popas turistic deosebit de pitoresc, cu motel, lac, loc de campare, care ar putea să constituie un punct de plecare în această activitate extrem de rentabilă.

În Luncavița s-au născut și au urmat primele clase ale formării lor intelectuale o serie de personalități, între care istoricul Emilian Bold, prozatorul și redactorul literar Ioan Lăcustă și istoricul literar Stelian Cucu.

În legătură cu numele, Gr. Dănescu îl consideră de origine slavă și crede că ar proveni de la cel al pârâului care străbate localitatea.